

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ
Кафедра фінансів

На правах рукопису

МАНДРИКА АНДРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО
ОПОДАТКУВАННЯ

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

ПРОЦЬ Наталя Василівна

кандидат економічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 4

засідання кафедри фінансів

від 14.11.2025 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Стащук О. В.

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Мандрика А. О. Становлення та розвиток місцевого оподаткування в Україні.

У роботі вдосконалено теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності місцевого оподаткування шляхом поєднання кількісних і якісних показників оцінки податкового потенціалу територій. Розроблено рекомендації щодо удосконалення взаємодії між центральними і місцевими органами влади у сфері формування податкових надходжень. Запропоновано напрями підвищення прозорості і підзвітності органів місцевого самоврядування у використанні податкових коштів, що дозволяє посилити довіру платників податків і стимулювати добровільне виконання податкових зобов'язань.

Проведено аналіз місцевих податків і зборів за період 2020–2024 рр., який показав, що вони не лише залишаються стабільним джерелом наповнення місцевих бюджетів, але й відіграють ключову роль у процесах економічного регулювання країни. Однак, сучасна система місцевого оподаткування потребує удосконалення механізмів адміністрування. Це зумовлено необхідністю забезпечити фінансову стійкість місцевих бюджетів та підвищити їхню ефективність у реалізації соціально-економічних завдань на місцевому рівні. Такі зміни спрямовані на досягнення стабільного економічного розвитку та стимулювання регіонального зростання.

Наукова новизна роботи полягає в удосконаленні дефініції поняття “місцеве оподаткування”, яке на відміну від існуючих враховує особливості української фіскальної політики та специфіку адміністрування місцевих податків на рівні місцевих громад. Це дозволило більш чітко визначити роль місцевого оподаткування як важливого інструменту економічного регулювання та стимулювання соціального розвитку територіальних громад.

Ключові слова: місцеве оподаткування, фінансові ресурси, доходи місцевих бюджетів, видатки місцевих бюджетів, податки децентралізація, адміністрування податків, бюджетна система.

SUMMARY

Mandryka A. O. Formation and development of local taxation in Ukraine.

The work improves theoretical and methodological approaches to assessing the effectiveness of local taxation by combining quantitative and qualitative indicators for assessing the tax potential of territories. Recommendations are developed to improve interaction between central and local authorities in the field of tax revenue formation. Directions are proposed to increase the transparency and accountability of local self-government bodies in the use of tax funds, which allows to strengthen the trust of taxpayers and stimulate voluntary fulfillment of tax obligations.

An analysis of local taxes and fees for the period 2020–2024 has been conducted, which showed that they not only remain a stable source of local budget revenues, but also play a key role in the country's economic regulation processes. However, the current local taxation system needs to improve its administrative mechanisms. This is due to the need to ensure the financial stability of local budgets and increase their effectiveness in implementing socio-economic tasks at the local level. Such changes are aimed at achieving stable economic development and stimulating regional growth.

The scientific novelty of the work lies in improving the definition of the concept of “local taxation,” which, unlike existing definitions, takes into account the peculiarities of Ukrainian fiscal policy and the specifics of local tax administration at the local community level. This has made it possible to more clearly define the role of local taxation as an important tool for economic regulation and stimulation of social development in territorial communities.

Keywords: local taxation, financial resources, local budget revenues, local budget expenditures, taxes, decentralization, tax administration, budget system.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	7
1.1. Сутність та функції місцевого оподаткування.....	7
1.2. Нормативно-правова база забезпечення місцевого оподаткування в Україні	11
1.3. Місцеві податки та збори як основи місцевого оподаткування.....	13
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	19
2.1. Аналіз динаміки і структури місцевих податків і зборів в системі місцевих бюджетів.....	19
2.2 Оцінка адміністрування місцевих податків і зборів	28
2.3. Динаміка місцевих податків і зборів у формуванні дохідної частини Луцької міської територіальної громади.....	35
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	42
3.1. Проблеми місцевого оподаткуваннята шляхи їх вирішення	42
3.2. Перспективи розвитку місцевого оподаткування в Україні.....	50
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми. Проблематика місцевого оподаткування займає одну з провідних позицій у дискусіях про фінансову автономію територіальних громад, регіональний розвиток та фіскальну децентралізацію. Останні десятиріччя характеризуються стрімкими змінами у фінансово-бюджетній сфері України, зумовленими потребою адаптації до ринкової економіки, утвердження принципів правової держави та інтеграції в Європейський простір. Якщо раніше основний наголос ставився на фінансування центрального рівня, то зараз особливу увагу привертають питання забезпечення самостійності місцевих органів влади в системі формування та розподілу бюджетних коштів.

Актуальність даної теми посилюється низьким рівнем фінансової самостійності багатьох територіальних громад, що негативно впливає на реалізацію програм соціально-економічного розвитку на місцевому рівні. Саме через невеликий масштаб податкової бази, недостатню наповнюваність місцевих бюджетів та незначну участь місцевих спільнот у формуванні фінансових ресурсів виникають труднощі з належним забезпеченням місцевих послуг, ремонту інфраструктури, оновленням благоустрою проживання.

Теоретичні аспекти та практичні основи фінансової спроможності регіонів та сутності місцевого оподаткування були розкриті у наукових роботах вітчизняних та міжнародних вчених, зокрема: В. Борщевського, Г. Возняк, І. Гринчишин, П. Жука, І. Заблудської, Е. Захарченко, М. Карліна, О. Кириленко, А. Крисоватого, Т. Куценко, Максимчука, О., М. Мельника, М. Назаркевича, Г. Олексюка, В. Опаріна, Н. Павліхи, К. Павлова, О. Панухник, Х. Патицької, А. Пелехатого, Н.Проць, В.Проць, Н. Пилипів, Н. Попадинця, І. Сидор, О.Сташук, С. Шульц. Віддаючи належне дослідникам, які займаються даною проблематикою все ж таки потрібно відмітити, що недостатньо дослідженими лишаються питання адміністрування місцевих податків і зборів та усунення перешкод розвитку місцевого оподаткування в цілому.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є оцінка стану місцевого оподаткування та визначення перспектив його розвитку. Для досягнення даної мети були поставлені такі завдання:

- дослідити сутність поняття місцеве оподаткування та виокремити його функції;
- визначити значення місцевого оподаткування як ключового джерела формування доходів місцевих бюджетів;
- проаналізувати склад та тенденції зміни структури місцевих податків і зборів;
- провести оцінку ефективності системи адміністрування місцевих податків та зборів в Україні;
- виявити основні проблеми місцевого оподаткування в Україні та запропонувати можливі шляхи їх подолання.

Об'єктом дослідження є процес становлення та розвитку місцевого оподаткування в Україні

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, що виникають в процесі справляння місцевих податків та зборів.

Під час дослідження використано наукові підходи та методи, що дозволяють всебічно охопити тему, виявити закономірності її функціонування та запропонувати обґрунтовані шляхи вдосконалення. Порівняльний аналіз використано для вивчення підходів до місцевого оподаткування. Такий підхід дає змогу визначити спільні риси, відмінності, сильні й слабкі сторони існуючих систем місцевих податків, а також переймати успішний досвід іноземних практик для його адаптації до українських реалій. Емпіричний аналіз надав можливість оцінити динаміку надходжень від місцевих податків, структуру доходів та їх зміни в часі. Використання статистичних даних сприяє об'єктивній оцінці ефективності нинішньої системи місцевого оподаткування та визначенню ключових чинників, що впливають на наповнення бюджетів. Цей підхід дозволяє розробити узгоджені рекомендації для покращення ефективності місцевої податкової політики. Загалом, використання зазначених

методів забезпечило глибоке обґрунтоване дослідження місцевого оподаткування як ключового інструменту фінансової децентралізації та зміцнення територіальних громад.

Матеріал дослідження. У процесі дослідження використовувався широкий спектр інформаційних джерел, що дозволяє забезпечити глибину, достовірність і всебічність аналізу. Основу емпіричної бази становлять звітні дані Міністерства фінансів України, Рахункової палати, Державної податкової служби, Державної казначейської служби України, а також статистичні матеріали Державної служби статистики України. Нормативно-правову основу дослідження формують Конституція України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, а також постанови Кабінету Міністрів України, які регулюють сферу місцевих фінансів та оподаткування, доробки вітчизняних і зарубіжних вчених із проблематики місцевих фінансів. Окрему увагу приділено аналізу звітних даних про виконання бюджету Луцької міської територіальної громади, що дозволяє здійснити прикладну оцінку ефективності місцевого оподаткування на рівні конкретної громади.

Наукова новизна одержаних результатів Наукова новизна роботи полягає в удосконаленні дефініції поняття “місьцеве оподаткування”, яке на відміну від існуючих враховує особливості української фіскальної політики та специфіку адміністрування місцевих податків на рівні місцевих громад. Це дозволило більш чітко визначити роль місцевого оподаткування як важливого інструменту економічного регулювання та стимулювання соціального розвитку територіальних громад.

Практичне значення одержаних результатів полягає в практичній значущості висновків і пропозицій стосовно вдосконалення процесу формування доходів місцевих бюджетів, а також у можливості їх реального впровадження органами місцевого самоврядування.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні та практичні аспекти дослідження були заслухані та схвалені на I Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених, студентів та аспірантів (12 червня 2025 року,

Луцьк) [32] та Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти та вчених (21 листопада 2025 р м. Одеса) [44].

Обсяг і структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота включає 8 рисунків та 13 таблиць. Список використаних джерел налічує 55 позицій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Сутність та функції місцевого оподаткування

Місцеве оподаткування відіграє значну роль у побудові фінансової системи кожної країни, адже забезпечує стабільні джерела доходів для територіальних громад та сприяє виконанню соціально важливих завдань на регіональному рівні. Податки та збори дають можливість формувати бюджети громад, оптимізувати розподіл ресурсів і спрямовувати їх на задоволення потреб населення, розвиток інфраструктури, освітніх і медичних установ, соціального забезпечення та інших ключових галузей. Завдяки наявності власних фінансових ресурсів громади набувають більшої незалежності, зменшуючи залежність від державних субвенцій та дотацій. Це значно прискорює процес децентралізації і створює передумови для формування самодостатнього й ефективного місцевого управління.

Місцеве оподаткування є невід'ємною складовою податкової системи держави й має будуватись із врахуванням потреб органів місцевого самоврядування. Воно виступає автономним джерелом доходів для бюджетів громад, надаючи їм фінансову стабільність і можливість реалізації локальних стратегій у соціальній, освітній, інфраструктурній і багатьох інших сферах. Доходи місцевих бюджетів формуються із кількох ключових джерел, серед яких основну частину складають податки й збори, закріплені законодавством держави. Їх можна поділити на кілька категорій: податки, що адмініструються на центральному рівні й повністю спрямовуються до місцевих бюджетів; часткові надходження від загальнодержавних податків, які перераховуються місцевим бюджетам за встановленими пропорціями; відповідно до законодавства визначені місцеві податки та збори, адміністрування яких

здійснюється безпосередньо органами місцевого самоврядування, що дозволяє враховувати потреби конкретної громади.

Податкові надходження залишаються фундаментом фінансової стабільності держави, особливо у періоди економічної турбулентності. Ефективне застосування податкових механізмів дає змогу забезпечити реалізацію ключових соціальних програм, підтримку економічних галузей, виконання суспільних зобов'язань і здійснення регуляторної функції в управлінні економічними процесами.

У табл.1.1. систематизовано погляди вчених стосовно сутності поняття «місцеве оподаткування».

Таблиця 1.1.

Аналіз поглядів провідних вчених стосовно сутності поняття місцевого оподаткування*

Автор	Визначення
Бачо Р.Й.	«Це інструмент, який забезпечує незалежність та фінансову спроможність місцевих громад через збір податків, що залишаються в розпорядженні місцевої влади для задоволення потреб населення».
Думчиков М.О.	«Місцеве оподаткування - сукупність податків і зборів, що адмініструються органами місцевого самоврядування з метою формування фінансової бази для виконання їхніх функцій».
Лиса Н.В.	«Місцеве оподаткування - це система обов'язкових платежів, які надходять до місцевих бюджетів для фінансування суспільно значущих програм і послуг на рівні територіальних громад».
Луніна І.О.	«Це система зборів та податків, які адмініструються на місцевому рівні та використовуються для покриття витрат місцевої влади на підтримку й розвиток комунальних послуг і забезпечення належної якості життя населення».
Письменний В.В.	«Місцеве оподаткування - це частина податкової системи, яка використовується на рівні громад з метою фінансування інфраструктурних і соціальних проєктів».
Прокопенко О.О.	«Місцеве оподаткування - це інструмент забезпечення фінансових ресурсів для місцевих бюджетів, який дає можливість громадам реалізовувати соціально-економічні функції».
Хатнюк Н.С.	«Система податкових зборів, що призначені для поповнення місцевих бюджетів, фінансування інфраструктурних проєктів та підтримки громадських послуг, які контролюються місцевою владою».

*систематизовано за джерелами [6; 12; 24; 44]

Аналіз підходів до визначення сутності поняття «місцеве оподаткування» вказує на різноманітність трактувань його значення та ролі у бюджетній системі держави. Разом із тим, варто наголосити, що місцеве оподаткування – це сукупність податків і зборів, які адмініструються органами місцевої влади з метою формування дохідної частини місцевих бюджетів і задоволення фінансових потреб територіальних громад.

У контексті України місцеві податки та збори відіграють важливу роль у процесі формування місцевих бюджетів, забезпечуючи основні потреби громад і сприяючи стабільному функціонуванню населення (табл. 1.2). Вони слугують одним із головних інструментів для наповнення бюджетів територіальних громад і впровадження соціально-економічних ініціатив на місцевому рівні.

Таблиця 1.2.

Функції місцевого оподаткування*

Функція	Опис	Приклад застосування
Фіскальна	забезпечує наповнення місцевих бюджетів, що дає змогу місцевим органам влади виконувати свої функції в умовах економічної самостійності.	Податки на майно, місцеві збори та акцизи.
Регулятивна	полягає в тому, що органи місцевого самоврядування мають можливість коригувати економічну ситуацію на території шляхом зміни ставок податків, що впливає на розвиток окремих галузей підприємництва.	Встановлення пільг для інвесторів або малого бізнесу.
Соціальна	Використовує податкові надходження для покращення соціальних умов у громаді.	Фінансування освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг.
Стимулююча	забезпечується шляхом встановлення оптимальних податкових ставок, що стимулює підприємницьку активність, залучення інвестицій та економічне зростання на місцевому рівні.	Пільги на податки для екологічно чистих підприємств.
Контрольна	полягає в тому, що платники податків, будучи зацікавленими в ефективному використанні своїх коштів, підштовхують органи місцевого самоврядування до більш раціонального використання бюджетних ресурсів.	Податкові перевірки, контроль за правильністю нарахувань.

*систематизовано за джерелами [6; 12; 24; 54]

Податкова політика на місцях також посилює конкурентоспроможність територій. Громади з прозорою та гнучкою системою оподаткування стають привабливішими для інвесторів. Такий підхід допомагає зменшити тягар податків, забезпечуючи сталість економічного зростання. Стимулююча функція місцевого оподаткування залишається ефективним механізмом для досягнення фінансової стабільності та економічного розвитку на рівні громад.

Органи місцевого самоврядування мають право визначати ставки в межах чинного законодавства, надавати податкові пільги певним категоріям платників та встановлювати терміни їх сплати. Вони характеризуються відносно невеликими обсягами надходжень, періодичністю чи одноразовістю сплати, можливістю цільового використання (наприклад, для утримання інфраструктури), а також чіткою адресною спрямованістю та функціональністю в межах місцевих бюджетів.

Таким чином, аналіз підходів різних дослідників дозволяє дійти висновку, що місцеве оподаткування відіграє багатогранну роль у розвитку територіальних громад. Воно забезпечує фінансову основу для виконання повноважень місцевих органів влади, служить інструментом регулювання економічних процесів і соціальної підтримки, а також виступає важливим елементом децентралізації. В українських реаліях місцеве оподаткування є ключовою ланкою бюджетного процесу на місцях і виконує основоположні функції для забезпечення життєдіяльності громад. Воно є одним із головних механізмів наповнення місцевих бюджетів та реалізації соціально-економічного розвитку на рівні територіальних громад.

1.2. Нормативно-правова база забезпечення місцевого оподаткування

В Україні нормативно-правова база місцевого оподаткування базується на положеннях Конституції України, Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, а також ряду спеціальних законів і підзаконних нормативно-правових актів. Ці документи визначають порядок встановлення, адміністрування та контролю за сплатою місцевих податків, а також

регламентують права і обов'язки платників податків, механізми відповідальності за податкові правопорушення.

Прийняття Конституції України у 1996 році стало фундаментальним етапом у закріпленні принципів місцевого самоврядування та фінансової децентралізації. Згодом були ухвалені й інші нормативні акти, які деталізували механізми місцевого оподаткування. Зокрема, відбулася трансформація фіскальної функції місцевих податків у регулюючу, що створило можливості для стимулювання інвестиційної та підприємницької активності на місцях. Одним із важливих нововведень цього періоду стало запровадження інституту самооподаткування населення, який дозволяє мешканцям територіальних громад самостійно ініціювати збір коштів на реалізацію соціально-побутових ініціатив.

Система місцевого оподаткування в Україні почала формуватися після прийняття в 1993 році Декрету Кабінету Міністрів «Про місцеві податки і збори», який визначав 16 видів податків і зборів і порядок їх обчислення. У 1997 році система місцевих податків була змінена, що спричинило появу двох податків і 14 зборів. У 2004 році система була скорочена до двох податків і 12 зборів, а Податковий кодекс України 2010 року суттєво зменшив кількість місцевих податків і зборів [26, с.32].

Систематизацію нормативно-правових актів щодо місцевого оподаткування показано у дод. А. Розглянемо окремі з них, так Бюджетний кодекс України є основним нормативним документом, який регулює формування, виконання та контроль за використанням державного і місцевих бюджетів. У межах децентралізації він відіграв важливу роль у перерозподілі фінансових повноважень між центром і громадами. Кодекс закріплює принципи бюджетної автономії органів місцевого самоврядування, надаючи їм можливість самостійно розпоряджатися коштами місцевих бюджетів, у тому числі з урахуванням трансфертів з державного бюджету.

Податковий кодекс України визначає систему оподаткування, принципи нарахування та адміністрування податків, а також податкові повноваження

органів місцевого самоврядування. Згідно з ним, місцеві бюджети формуються за рахунок надходжень від податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, податку на майно, а також акцизного податку. Це створює нормативну базу для формування власних доходів громад [39]. Попри це, громади мають обмежені можливості впливу на податкову політику в межах своїх територій. Наприклад, повноваження щодо встановлення місцевих податків і зборів хоч і передбачені, проте на практиці обмежуються загальнодержавними рамками ставок та порядку адміністрування. До того ж, податкове навантаження часто є нерівномірно розподіленим між громадами, що посилює регіональні диспропорції у фінансовому забезпеченні.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» є базовим для організації діяльності органів місцевого самоврядування. Він закріплює правові, організаційні та фінансові основи місцевого самоврядування, визначає повноваження місцевих рад, виконавчих органів, а також принципи взаємодії з державними структурами. У сфері фінансів закон гарантує громадам право на самостійне складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів, а також володіння, користування і розпорядження комунальною власністю.

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» створив правову основу для формування об'єднаних територіальних громад як ключового елементу децентралізаційної реформи. Його головною метою є забезпечення здатності громад самостійно вирішувати питання місцевого значення через створення фінансово спроможних і адміністративно ефективних одиниць. Закон передбачає можливість добровільного об'єднання громад із гарантіями бюджетного вирівнювання та державної підтримки субвенціями.

Закон України «Про засади державної регіональної політики» визначає правові та організаційні засади формування і реалізації державної регіональної політики, спрямованої на збалансований розвиток регіонів та зміцнення спроможності територіальних громад. Він встановлює механізми державної

підтримки регіонального розвитку, включаючи фінансування з Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР).

Крім того, з 1 березня 2022 року до 31 грудня року, в якому буде скасовано або припинено воєнний стан, не підлягає нарахуванню та сплаті податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, щодо нежитлових об'єктів нерухомості, які: належать юридичним особам; розташовані на територіях, де ведуться або велися бойові дії; знаходяться на тимчасово окупованих територіях, що перебувають під контролем російської федерації.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що нормативно-правова база забезпечення місцевого оподаткування України є досить розгалуженою, однак містить низку прогалин і суперечностей, які перешкоджають ефективній реалізації фінансової автономії громад. Бюджетне і податкове законодавство, хоч і створює передумови для формування власних доходів громад, не забезпечує повною мірою їхню фінансову спроможність через залежність від трансфертів і обмежені повноваження у сфері податкового адміністрування.

1.3. Роль місцевих податків і зборів як основи місцевого оподаткування

Місьцеве оподаткування є невід'ємною і стратегічно важливою частиною економічного механізму країни, який забезпечує стабільність і фінансову незалежність територіальних громад. Роль місцевих податків як ключового фінансового джерела для місцевих бюджетів набуває все більшої актуальності, особливо в контексті сучасних процесів децентралізації, що активно реалізуються в Україні. Зростання ролі місцевих податків обумовлює значне збільшення фінансового ресурсу, доступного громадам для ефективного виконання їхніх функцій та вирішення соціально-економічних завдань. Серед пріоритетних напрямків – фінансування освіти, медицини, розвиток інфраструктури, впровадження програм соціального захисту. Цей комплексний підхід позитивно впливає на якість життя населення, підвищуючи рівень довіри до місцевої влади та стимулюючи активну участь мешканців у процесах розвитку.

Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «місцеві податки і збори» в сучасних наукових дослідженнях показано у дод. Б. Реформа децентралізації, що розпочалася в 2014 році, істотно змінила систему місцевого оподаткування, зокрема розширила повноваження органів місцевого самоврядування, перерахувала податки і збори, а також підвищила прозорість використання бюджетних коштів на місцевому рівні.

З 1 січня 2015 року в Україні місцеві податки та збори включають два види податків (податок на майно та єдиний податок) та два види зборів (туристичний збір і збір за паркування) (рис. 1.1).

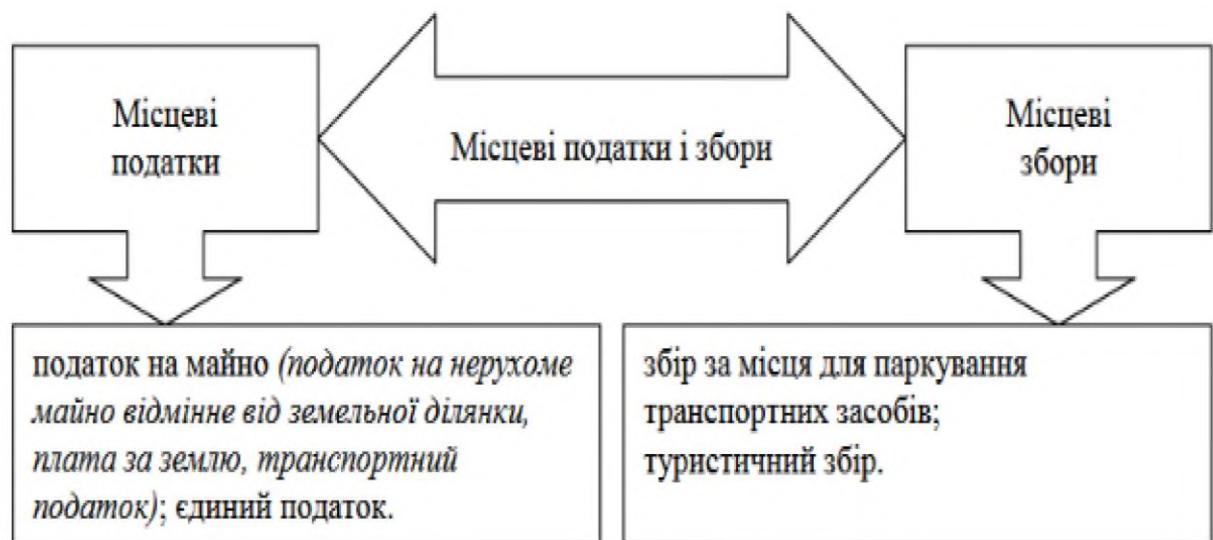

Рис.1.1. Структура місцевих податків та зборів в Україні*

*джерело [18]

Значна перевага місцевих податків полягає у їхній здатності суттєво знижувати залежність органів самоврядування від централізованого фінансування через державні трансферти та субвенції. Саме завдяки надходженням від таких джерел, як податок на майно, єдиний податок чи зборів, громади отримують можливість оперативно реагувати на локальні виклики. Ці ресурси сприяють підтримці малого бізнесу, впровадженню інноваційних антикризових заходів у періоди економічної нестабільності та загалом поглиблюють фінансову автономію місцевих органів влади.

У наповненні місцевого бюджету найбільш ключову роль відіграє єдиний податок. Це місцевий податок, який сплачують усі особи, які ведуть свою діяльність перебуваючи на спрощеній системі сплати податків. Ставки цього податку встановлюються місцевими органами влади для окремих видів діяльності фізичних осіб підприємців та юридичних осіб, також розміри ставок залежать від групи на якій перебуває платник (табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

Ставки та умови сплати єдиного податку*

Група платників податків	Ставки, умови звітування та сплати
1 група	-До 10% ПМ; -Період подання звітності - 1 рік; -Строк сплати податку - не пізніше 20-го числа поточного місяця; -Декларація подається раз на рік
2 група	-До 20% МЗП; -Період подання звітності - 1 рік; -Строк сплати податку - не пізніше 20-го числа поточного місяця; -Декларація подається раз на рік
3 група	-5% доходу; -3% доходу при сплаті ПДВ; Для юросіб у випадках, визначених п. 293.5 ПКУ: - 6% зі сплатою ПДВ; - 10% без сплати ПД -Період подання звітності - календарний квартал; -Строк подання звіту - 40 днів після закінчення кварталу; -Термін сплати - 10 календарних днів після подання звіту
4 група	Розмір ставок податку з 1-го гектара: -0,95% - для ріллі, сіножатей і пасовищ; -0,57% - для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях; -0,57% - для багаторічних насаджень; -0,19% - для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях; -2,43% - для земель водного фонду; -6,33% - для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту.

*систематизовано за джерелами [6; 12; 24; 44]

Структура стягнення ЄП є досить складною і різносторонньою. Для перших двох груп об'єктами оподаткування виступають прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата відповідно. Однак для платників третьої групи об'єктом є задекларований за квартал дохід. Якщо ФОП або юридична особа сплачують ПДВ, ставка єдиного податку дорівнює 3%, якщо не сплачують 5%.

Для осіб, які займаються сільськогосподарською діяльністю та перебувають на 4 групі, ставки встановлюються відповідно до їх галузі.

За українським законодавством, податок на майно включає в себе декілька категорій: податок на нерухоме майно; земельний податок; орендна плата та транспортний податок. Орендна плата – це платіж, який орендар сплачує орендодавцю за користування його земельною ділянкою, для власної користі чи збагачення. Якщо земельна ділянка знаходиться у комунальній, або державній власності, розміри і терміни орендних платежів встановлюються згідно Податкового Кодексу України.

Головними критеріями встановлення суми оренди є: площа землі, розташування, мета орендування і інші. Проте сума орендної плати не може бути меншою ніж мінімальна вартість орендної плати в Україні (не нижче трьох відсотків). Виручені кошти за надання в оренду державних земель зараховуються до місцевих бюджетів тієї території на якій знаходиться орендована земельна ділянка.

Підставою стягнення орендної плати є договір, який оформляють орендар і орендодавець. Згідно законодавства, органи місцевого самоврядування до 1 лютого податкового року повинні подати звітність контролюючому органу, стосовно кількості укладених орендних договорів, та перелік осіб, що орендують певну ділянку [39].

Також важливе фінансове значення займає податок на землю, або ж земельний податок. Податкове навантаження, щодо цього податку покладається на власників земельних ділянок, паїв і постійних землекористувачів. Ставки та пільги стосовно, цього податку ухвалюють місцеві органи влади. До 25 грудня органи самоврядування повинні подати розміри ставок та пільг юридичним і фізичним особам контролюючому органу. А до 15 липня передуючого податкового періоду повинні офіційно оприлюднити ухвалені місцевою радою рішення, щодо ставок та пільг податку на землю.

Незважаючи на те, що місцеві керуючі органи мають право самостійно встановлювати розміри окладів, урядом встановлені певні вимоги, щодо ставок, подані у таблиці 1.4. Згідно цієї таблиці головною базою для формування ставки податку є нормативно-грошова оцінка земельної ділянки. Щодо пільг, є певні категорії фізичних осіб, які підлягають звільненню від податкового навантаження. Зокрема: багатодітні особи, які опікуються трьома і більше неповнолітніми; інваліди I і II груп; пенсіонери; ветерани та учасники бойових дій; особи які постраждали під час Чорнобильської катастрофи. Також суб'єкти господарювання четвертої групи, котрі сплачують єдиний податок, або здають земельну ділянку в оренду особі яка сплачує єдиний податок, звільняються від оподаткування за землею.

Таблиця 1.4

Вимоги, щодо встановлення розміру ставок земельного податку*

Грошову оцінку проведено (незалежно від місцезнаходження)	Грошову оцінку не проведено (за межами населених пунктів)
-не більше 3% від нормативної грошової оцінки земельної ділянки; -не більше 1% для земель загального користування; -від 0,3% до 1% для сільськогосподарських угідь; -не більше 12% грошової оцінки ділянки, що перебуває у постійному користуванні суб'єктів господарювання	-земельні ділянки - не більше 5% від нормативної грошової оцінки площі ріллі по області; -для сільськогосподарських угідь - від 0,3% до 5% від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області

*систематизовано за джерелами [6; 12; 24]

Зміни які уряд запровадив до податкового законодавства також значно вплинули на ситуацію. Зокрема, у 2022 році було ухвалено Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану», який встановив низку податкових пільг для сплати земельного податку та орендної плати. Пізніше, ці пільги були уточнені Законом України від 11.04.2023 № 3050-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно».

Не менш значущу роль у процесі наповнення місцевого бюджету відіграє податок на нерухомість. Цей податок сплачують усі юридичні та фізичні особи, які володіють нерухомістю. Окрім тих, площа житлової нерухомості яких не перевищує 60 кв.м у квартирі і 120 кв.м будинку. Базою оподаткування є площа житлової, або не житлової нерухомості. Ставки встановлюються кожною місцевою радою окремо, проте їх розмір не повинен перевищувати 1,5% від розміру мінімальної заробітної плати, за 1 квадратний метр. Юридичні особи самостійно вираховують розмір податку відповідно до площі нерухомого об'єкту.

Збір за паркування встановлюється місцевими органами влади для фінансування інфраструктури паркувальних місць, а туристичний збір, що є важливим елементом розвитку туристичної інфраструктури, спрямовується на обслуговування туристів та підтримку цієї галузі. Основними суб'єктами місцевого оподаткування є фізичні та юридичні особи, які зобов'язані сплачувати податки, що є основою надходжень до місцевих бюджетів і сприяють розвитку бізнесу та підвищенню якості життя населення.

Варто відмітити, що місцеві податки й збори у зарубіжних країнах – це достатньо великий ресурс для місцевих бюджетів, який становить 60–70% від усіх надходжень. Частка місцевих податків та зборів у місцевих бюджетах в Україні – близько 15%, а в податкових надходженнях – близько 23%. У структурі місцевих податків і зборів України превалюючими є майнові податки і єдиний податок, які становлять понад 90% усіх місцевих податків і зборів. Туристичний збір і збір за місце для паркування транспортних засобів зараз не мають суттєвого фіскального значення як в межах громад, так і в межах України.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

2.1. Аналіз динаміки і структури місцевих податків і зборів в системі місцевих бюджетів

На тлі війни активно обговорюється підвищення ролі місцевих податків і зборів у формуванні загальних бюджетних надходжень. Починаючи з 2014 року спостерігається помітне поліпшення фінансової спроможності місцевих бюджетів, що підтверджується значним зростанням власних податкових надходжень, зокрема від місцевих податків і зборів. До початку реформи такі надходження складали лише 1,3% від загальних доходів, тоді як після впровадження реформи ця частка збільшилася приблизно до 30%. З огляду на внесені зміни у податкове і бюджетне законодавство, чітко простежується динаміка зростання питомої ваги надходжень від місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів (виключаючи міжбюджетні трансфери). Підвищення ролі цих податкових надходжень і збільшення їхнього внеску до власних доходів місцевих бюджетів є одним із пріоритетних завдань державної фінансової політики. Такий підхід спрямований на зростання фінансової незалежності та спроможності органів місцевого самоврядування. Формування достатнього рівня власних ресурсів місцевих бюджетів значною мірою залежить від ефективності роботи місцевих адміністрацій щодо пошуку нових джерел доходів і вдосконалення механізмів адміністрування місцевих податків і зборів. Для оцінки фіскальної значущості місцевих податків і зборів у системі муніципальних доходів України проаналізовано динаміку їх структури й обсягів.

Динаміка доходів місцевих бюджетів за період 2018–2024 рр наочно ілюструє один із головних здобутків реформи децентралізації – суттєве зростання бюджетів територіальних громад. Таблиця 2.1 свідчить, що

найбільший приріст спостерігався саме у бюджетах цих громад. У 2019 році їхні надходження складали 21,3 млрд грн, тоді як у 2023 році ця сума досягла 285,1 млрд грн, продемонструвавши зростання на 15% порівняно з попередніми роками. Такий розвиток став можливим завдяки децентралізації, що передбачала передачу громадам розширених повноважень та ресурсів для втілення місцевих програм і проектів розвитку. Як результат, було значно підвищено фінансову автономність територіальних громад. Цей фінансовий прорив став реальністю завдяки делегуванню громадам реальних податкових інструментів, повноважень та відповідальності за розвиток їхніх територій. Обласні бюджети також зазнали зростання, хоча й у менш інтенсивному темпі. У 2019 році їхні доходи становили 37,9 млрд грн, тоді як у 2023 році вони зросли до 59,4 млрд грн (зростання 9%). Збільшення доходів обласних бюджетів пояснюється вищими надходженнями від місцевих податків і зборів, а також впливом інфляційних факторів [17]. Однак темпи зростання доходів обласних бюджетів залишаються нижчими порівняно із зростанням бюджетів громад. Це підтверджує пріоритетність посилення фінансової спроможності територіальних громад у межах децентралізаційної реформи.

Таблиця 2.1.

Динаміка доходів місцевих бюджетів за видами місцевих бюджетів в Україні у 2018-2024 рр. млрд. грн*

Рік	Бюджети територіальних громад	Обласні бюджети	Районні бюджети	м. Київ
2018	21,3	37,9	0,0	57,6
2019	29,1	39,1	50,6	59,3
2020	55,2	40,9	50,9	57,6
2021	247,7	53,6	0,1	59,3
2022	285,1	58,4	0,1	59,3
2023	318,5	59,4	0,1	69,4
2024	312,7	55,9	0,1	89,7
Зміна до переднього (%)	-2%	-6%	-	+29%

*складено за джерелами [1; 2; 8]

Такий розвиток подій свідчить про те, що об’єднані громади швидко пристосувалися до нової бюджетної системи та ефективно користуються розширеними фінансовими можливостями. Хоча у 2024 році спостерігається певне уповільнення темпів зростання, загальна динаміка залишається позитивною

Унаслідок проведення децентралізаційних реформ бюджету громад демонструють суттєве збільшення, що свідчить про ефективність передачі фінансових ресурсів на місцевий рівень. Водночас обласні бюджети зростають менш динамічно, а районні взагалі скорочуються через адміністративні зміни. Загальна тенденція свідчить про посилення фінансової автономії на місцях, що сприяє підвищенню спроможності громад і покладає на них більшу відповідальність за розвиток соціально-економічної сфери на місцевому рівні. Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України показана на рис.2.1.

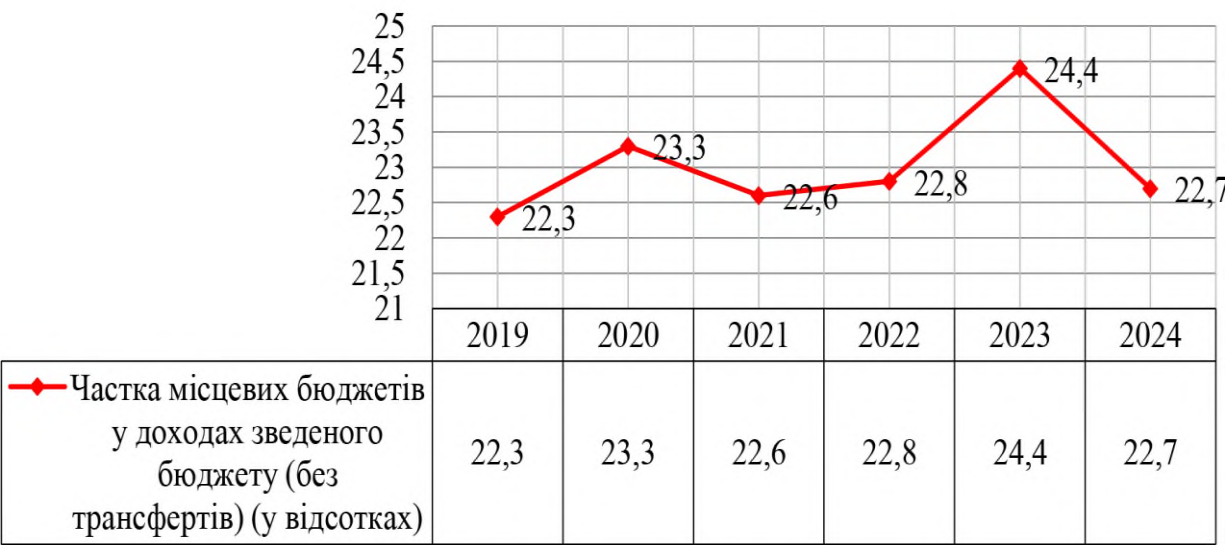

Рис.2.1. Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України у 2019-2024 рр.

*складено за джерелами [16; 17]

Особливу увагу варто звернути на зміни у надходженнях від місцевих податків, серед яких плата за землю, податок на нерухомість, транспортний податок, єдиний податок, збір за паркування та туристичний збір. Ці

показники дають можливість оцінити динаміку джерел доходів громад в умовах різних економічних ситуацій, а також проаналізувати частку місцевих податків і зборів у загальній структурі надходжень.

У 2023 році загальний обсяг надходжень від плати за землю склав 34528,9 тис. грн, що на 4 960,5 тис. грн більше порівняно з показником 2022 року (29 568,4 тис. грн). Такий приріст свідчить про позитивну динаміку в секторі земельних надходжень. Зокрема, орендна плата за землю зросла на 4 000 тис. грн – з 18 442,1 тис. грн у 2022 році до 22 442,1 тис. грн у 2023 році (табл.2.2.) Вірогідно, це пов'язано із підвищенням вартості оренди або із збільшенням площі земель, переданих в оренду [15].

Таблиця 2.2.

Показники надходжень місцевих податків і зборів впродовж 2019-2024

рр., тис.грн*

№	Показники / звітні періоди	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	Плата за землю, всього	32 835,6	31 471,7	35 263,6	29 568,4	34 528,9	39334,7
	у тому числі:						
	земельний податок	13 349,6	12 813,6	13 843,9	11 126,3	12 086,8	13063,9
	орендна плата за землю	19 486,0	18 658,1	21 419,7	18 442,1	22 442,1	26270,8
2	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	4 882,3	5 758,9	7 820,8	7 118,9	9 140,0	10676,8
3	Транспортний податок	276,0	202,8	158,4	103,5	160,5	219,7
4	Єдиний податок	35 270,2	38 031,0	46 282,4	47 226,1	55 805,4	69129
5	Збір за місця для паркування транспортних засобів	114,9	91,2	254,1	101,8	151,4	174,1
6	Туристичний збір	196,2	130,6	244,0	186,4	222,6	273,1
7	Разом місцеві податки і збори	73 575,2	75 686,2	90 023,3	84 305,1	100 008,8	119814,3
8	Доходи загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів)	275 169,8	290114,8	352013,5	398131,4	441 937,0	451079,7
9	Частка місцевих податків і зборів у доходах загального фонду (р.7 / р.8), %	26,7	26,1	25,6	21,2	22,6	26,6

*систематизовано за джерелами [8; 10; 17]

Разом із тим, обсяг надходжень від земельного податку зменшився на 1 040,2 тис. грн – із 13 126,3 тис. грн у 2022 році до 12 086,8 тис. грн у 2023 році.

Подібне скорочення може свідчити про зменшення кількості оподатковуваних земельних ділянок або зміну нормативної грошової оцінки цих земель. Щодо податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, його надходження у 2023 році зросли на 1 021,1 тис. грн — із 7 118,9 тис. грн у 2022 році до 9 140,0 тис. грн. Це може бути наслідком підвищення вартості нерухомого майна або збільшення кількості об'єктів, що оподатковуються на місцевому рівні (рис. 2.2).

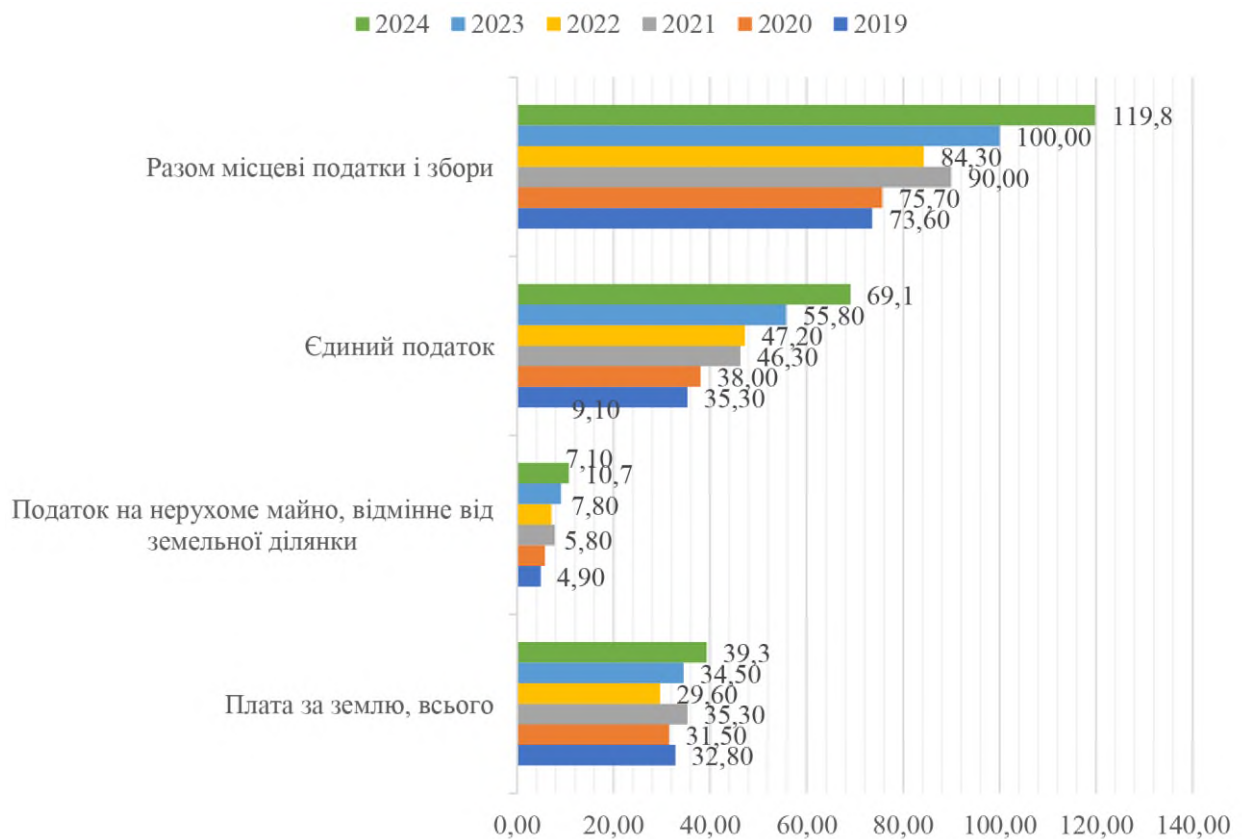

Рис.2.2. Динаміка показників надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України впродовж 2019-2024 років, млн.грн*

*систематизовано за джерелами [1; 8; 10]

У 2023 році надходження від транспортного податку збільшилися на 57,0 тис. грн – з 103,5 тис. грн у 2022 році до 160,5 тис. грн. Це може бути результатом зростання кількості транспортних засобів, що підлягають оподаткуванню, або підвищення податкових ставок у цій категорії. Єдиний податок, який відіграє важливу роль у формуванні місцевих бюджетів, також показав суттєве зростання. У 2023 році його надходження зросли на 8 579,3

тис. грн – з 47 226,1 тис. грн у 2022 році до 55 805,4 тис. грн. Така динаміка може бути наслідком збільшення числа суб'єктів малого бізнесу, ефективнішого адміністрування податкових виплат чи зростання підприємницької активності. Надходження від збору за паркування транспортних засобів підвищилися на 49,6 тис. грн – з 101,8 тис. грн у 2022 році до 151,4 тис. грн у 2023 році, що може вказувати на розширення мережі паркувальних майданчиків або підвищення тарифів за паркування [17].

Зростання туристичного збору склало 36,2 тис. грн – з 186,4 тис. грн у 2022 році до 222,6 тис. грн у 2023 році. Ці дані свідчать про поступове оживлення туристичної галузі після кризових періодів, пов'язаних із пандемією чи військовими подіями.

Загальний обсяг надходжень від місцевих податків і зборів у 2023 році досягнув 100 008,8 тис. грн, що є рекордним показником за період із 2019 по 2023 роки. За рік надходження збільшилися на 15 703,7 тис. грн – порівняно з результатом у 84 305,1 тис. грн у 2022 році. У цілому, спостерігається позитивна тенденція щодо основних видів місцевих податків, таких як єдиний податок, податок на нерухомість і орендна плата за землю. Водночас частка місцевих податків у структурі загальних доходів місцевих бюджетів трохи скоротилася, що може свідчити про посилення ролі інших джерел фінансування, особливо трансфертів. Загальний стан фінансових показників свідчить про стабільність і поступове зміцнення бюджетного потенціалу громад, попри складні економічні виклики.

Динаміка ланцюгового та базисного приросту місцевих податків і зборів надходжень до місцевих бюджетів в Україні наведена у табл.2.3.

Таблиця 2.3.

Динаміка ланцюгового та базисного приросту місцевих податків і зборів надходжень до місцевих бюджетів в Україні за 2019–2024 рр*.

Рік	Місцеві податки та збори, млн грн	Ланцюговий приріст (абсолютний, млн грн)	Ланцюговий приріст (відносний, %)	Базисний приріст (абсолютний, млн грн)	Базисний приріст (відносний, %)
2019	73 575	12 549	20,56	12 549	20,56
2020	75 686	2 111	2,87	14 660	24,02
2021	89 897	14 211	18,78	28 871	47,31
2022	84 305	-5 592	-6,22	23 279	38,15
2023	100 009	15 704	18,63	38 983	63,88
2024	119814	19805	19,8	46239	62,85

*систематизовано за джерелами [1; 2; 8; 10]

У 2019 році обсяг місцевих податків і зборів сягнув 73 575 млн грн, що на 12 549 млн грн (20,56%) більше порівняно з 2018 роком. Така позитивна динаміка свідчить про помітне зростання податкових надходжень і стабільний розвиток податкової системи. У 2020 році зафіксовано помірне збільшення цих надходжень – на 2 111 млн грн (2,87%), яке демонструє уповільнення темпів зростання. Це, імовірно, пов'язано з економічними викликами, спричиненими пандемією COVID-19. Ситуація змінилася у 2021 році, коли податкові надходження значно зросли – на 14 211 млн грн (18,78%), що стало найбільшим приростом за останні кілька років. Такий приріст може свідчити про економічне відновлення та покращення податкової дисципліни. Загальне базисне зростання у цьому році досягло 28 871 млн грн (47,31%), підтверджуючи поступове зміцнення податкової системи. Проте у 2022 році відбулося зменшення надходжень – на 5 592 млн грн (-6,22%) порівняно з 2021 роком. Таке скорочення можна пояснити економічними труднощами, зумовленими війною та іншими негативними чинниками, які обмежили фінансові можливості платників податків. Водночас у базисному порівнянні з 2018 роком зберігається позитивний приріст – 23 279 млн грн (38,15%).

Описана динаміка ланцюгового та базисного приросту місцевих податків і зборів місцевих бюджетів в Україні показана на рис.2.3.

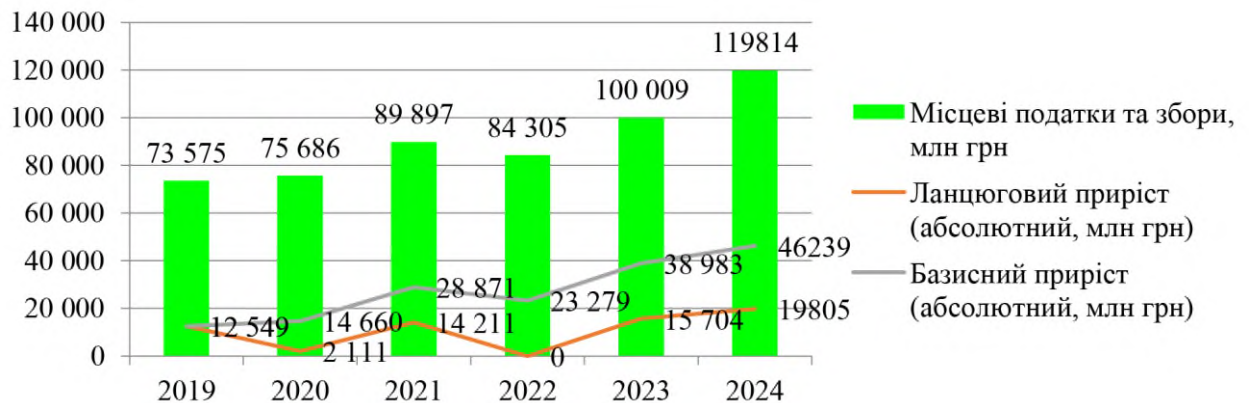

Рис.2.3. Динаміка ланцюгового та базисного приросту місцевих податків і зборів в Україні за 2019–2024 рр.

*систематизовано за джерелами [1; 8; 10; 16; 17]

У 2023 році спостерігався значний приріст податкових надходжень, які збільшилися на 15 704 млн грн (18,63%), що стало сигналом покращення фінансового стану місцевих бюджетів після складного періоду економічних потрясінь, спричинених війною. Базисне зростання склало 38 983 млн грн (63,88%), що підтверджує суттєве покращення економічної ситуації порівняно з 2022 роком. Загальний аналіз показників надходжень до місцевих бюджетів за період 2019–2023 років демонструє існування як позитивних, так і негативних тенденцій. Після впевненого зростання у 2019–2021 роках, у 2022 році зафіксували спад через вплив зовнішніх економічних факторів. Однак вже у 2023 році вдалося повернутися до зростання, що свідчить про здатність місцевих бюджетів адаптуватися до нових умов функціонування. Загалом динаміка надходжень від місцевих податків та зборів вирізняється стійким приростом, який свідчить про активізацію економічного життя в регіонах та ефективність реалізації фіскальних заходів. При цьому варто звернути увагу на зміни у структурі надходжень (рис.2.4).

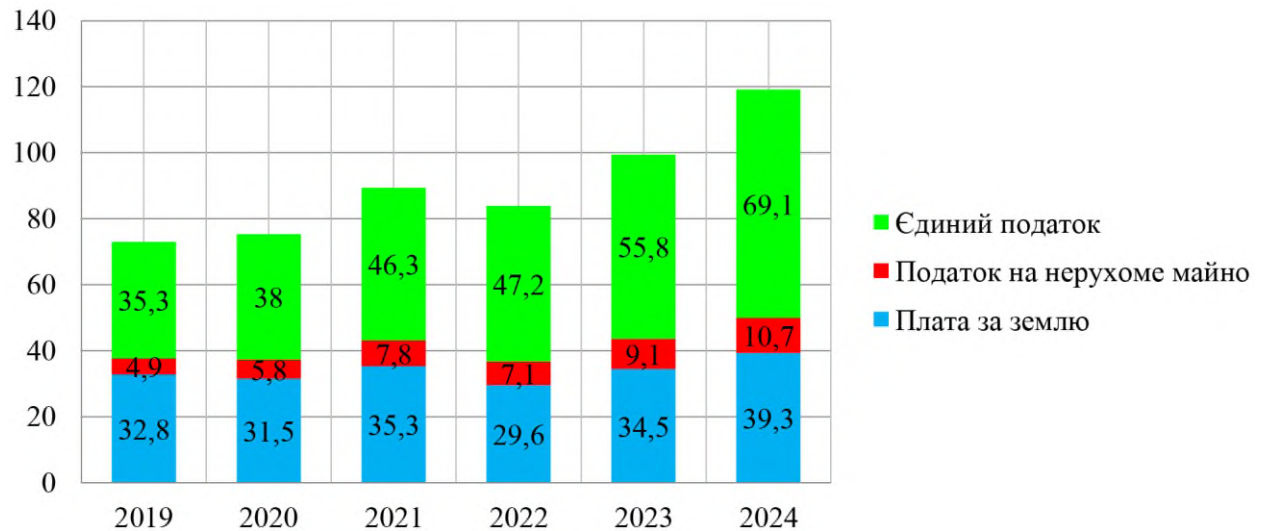

Рис. 2.4. Структура місцевих податків і зборів у місцевих бюджетах України 2019-2024 рр.

*систематизовано за джерелами [1; 8; 10; 16; 17]

Динаміка надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів України за категоріями платників показана на рис.2.5.

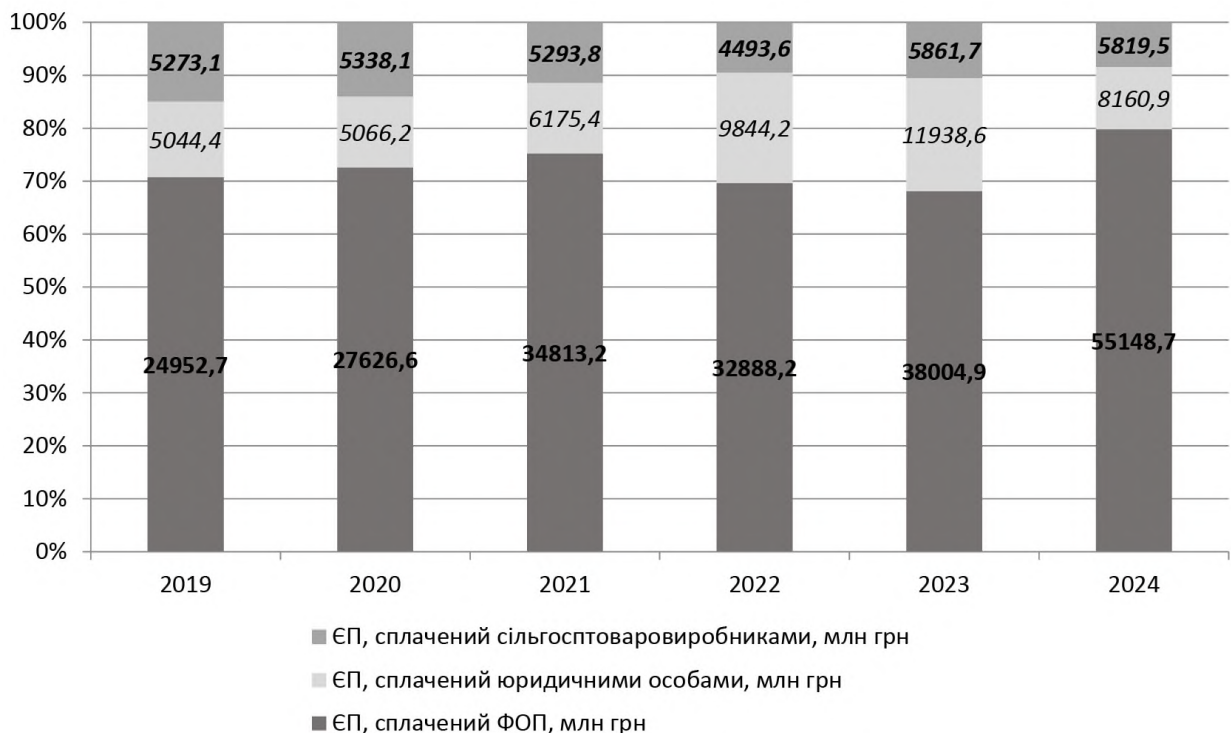

Рис.2.5. Динаміка надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів України за категоріями платників у 2019–2024 рр.*

*систематизовано за джерелами [1; 8; 10; 16; 17]

За даними рис. 2.5., можна констатувати, що у 2024 р. значно зросла частина ЄП, який сплачують ФОП, а саме: на 12 %, порівняно з 2023 р., та на 9 %, порівняно з 2019 р. Водночас частина, яку сплачують юридичні особи та сільськогосподарські товаровиробники, зменшилася.

Місцеві податки та збори займають важливе місце як ключове джерело стабільного фінансування місцевих бюджетів. Їхня структура та динаміка мають значний вплив на розвиток територіальних громад. Фінансова стабільність на рівні громади значною мірою залежить від ефективного адміністрування податків, оптимізації податкової політики та раціонального управління бюджетними ресурсами. Впровадження цих заходів сприяє сталому економічному розвитку та зміцненню фінансової спроможності органів місцевого самоврядування.

Аналіз місцевих податків і зборів за період 2020–2024 років засвідчив, що вони не тільки є стабільним джерелом доходів для місцевих бюджетів, але й виступають важливим елементом економічного регулювання країни. Водночас нинішня система місцевих податків і зборів потребує вдосконалення механізмів адміністрування. Ця необхідність викликана забезпеченням фінансової стійкості місцевих бюджетів і їхньою роллю в реалізації соціально-економічної політики на місцевому рівні, спрямованої на вирішення завдань стабільного економічного розвитку та підтримку регіонального зростання.

2.2. Оцінка адміністрування місцевих податків і зборів

Розширення повноважень органів місцевого самоврядування в адміністративній сфері місцевих податків і зборів здатне суттєво зміцнити фінансову стабільність місцевих бюджетів. Реформа, розпочата у 2015 році, стала важливим першим кроком у цьому напрямку. До її впровадження частка місцевих податків і зборів у структурі доходів бюджету становила лише 1,3%, а після реформи цей показник піднявся до 30%. У 2020 році Міністерство розвитку громад та територій України запропонувало подальші механізми фінансової децентралізації, серед яких значне розширення повноважень

місцевої влади у сфері управління податковими надходженнями. Місцеві податки й збори відіграють ключову роль у підтримці діяльності громад. У деяких державах їх питома вага у доходах місцевих бюджетів досягає 60-70%, тоді як в Україні вона становить близько 15%, а у загальній структурі податкових надходжень – приблизно 23%. Аналіз фінансової ефективності адміністрування місцевих податків за період 2022–2024 рр. показує нерівномірність результатів та окремі труднощі, що виникають у органів місцевого самоврядування при реалізації нових фіскальних інструментів. У 2022 році виконання плану з місцевих податків становило 104,2%, що свідчить про успіх досягнення запланованих показників. Однак у наступні роки помітно зниження ефективності адміністрування деяких видів зборів, що підкреслює необхідність подальшого вдосконалення управлінських процесів [5, с. 15].

У 2022 році надходження від податку на нерухоме майно перевищили планові показники на 8,8%, що свідчить про стабільну позитивну тенденцію зростання цього джерела доходів. Однак у 2023 році зафіксовано помітне зниження виконання плану до 91,4%. Це, скоріше за все, стало наслідком загального економічного спаду, спричиненого воєнними діями, які негативно вплинули на активність ринку нерухомості та знизили вартість об'єктів оподаткування. У 2024 році спостерігається певне покращення ситуації, проте досягти рівня, характерного для 2022 року, ймовірно, не вдасться. Щодо плати за землю, у 2022 році цей показник склав 101,4% від запланованого рівня, але вже у 2023 році було зафіксовано значне падіння до 85,7%. Така тенденція, ймовірно, обумовлена інфляційними процесами, економічними втратами та зменшенням платоспроможності як бізнесу, так і населення. Скорочення надходжень на 5,9 млрд грн у 2023 році створило серйозний виклик для місцевих бюджетів, оскільки цей податок залишається одним із ключових джерел доходів. У 2024 році помітне незначне відновлення, однак рівень доходів 2022 року, найімовірніше, залишиться недосяжним [17].

Транспортний податок продовжує показувати зниження планових надходжень: у 2022 році рівень виконання становив 85,6%, а у 2023 році -

87,5%. Така динаміка, ймовірно, зумовлена скороченням кількості зареєстрованих транспортних засобів через воєнний стан, економічну нестабільність і зниження споживчого попиту. Водночас у 2022 році туристичний збір перевищив планові показники на 147,2%, що пояснюється частковим відновленням туристичного потоку після зняття обмежень, запроваджених через COVID-19. Динаміка обсягу та рівня виконання місцевих податків та зборів в Україні показана на рис.2.6.

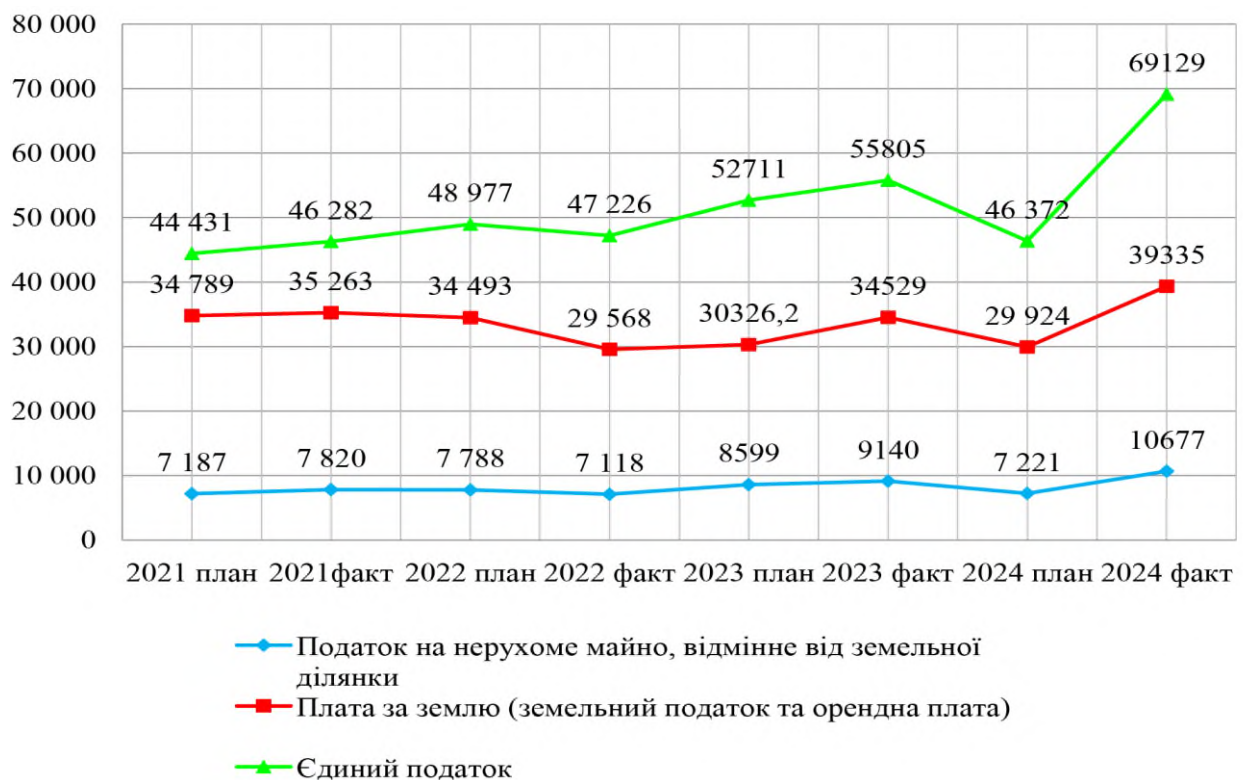

Рис.2.6. Динаміка обсягу та рівня виконання місцевих податків та зборів в Україні за 2022-2024рр., млн грн.

*систематизовано за джерелами [1; 8; 10; 16]

У 2022 році надходження від єдиного податку перевищили заплановані показники на 4,2%, що свідчить про позитивну динаміку в цьому сегменті місцевих доходів. Проте вже у 2023 році рівень виконання знизився до 96,4%, що, ймовірно, пов'язано з фінансовими труднощами малого бізнесу, а також із загальним спадом ділової активності на тлі війни та інфляційних процесів. Очікується, що у 2024 році показники залишатимуться відносно стабільними, хоча темпи зростання будуть помірними. Аналіз динаміки виконання місцевих податків і зборів в Україні за період 2022–2024 років демонструє зниження

ефективності податкових надходжень через складні економічні обставини. Це вимагає впровадження нових підходів до адміністрування, зокрема посилення контролю за дотриманням платіжної дисципліни та підтримки місцевого бізнесу з метою збереження податкової бази (табл. 2.4).

Таблиця 2.4.

Динаміка результативності контрольно-перевірочної роботи податкових органів в Україні за 2019-2023 рр. (на місцевих рівнях)

№ з/п	Показник	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Донараховано, всього (млн. грн.)	6720,0	6692,4	5479,3	8519,9	14911,3
1.1.	Основний платіж	3719,1	3319,3	2669,5	4545,5	8518,4
1.2.	Частка в структурі донарахувань, %	55,3	49,6	48,7	53,4	57,1
1.3.	Штрафні санкції	2897,5	3224,6	2696,5	3496,3	5854,6
1.4.	Частка в структурі донарахувань, %	43,1	48,2	49,2	41,0	39,3
1.5.	Пеня	103,4	148,5	113,4	478,1	538,2
1.6.	Частка в структурі донарахувань, %	1,6	2,2	2,1	5,6	3,6
2.	Результати роботи щодо зменшення від'ємного значення об'єкта оподаткування з податку на прибуток					
2.1.	Кількість підприємств, на яких за результатами перевірок зменшено від'ємне значення об'єкта оподаткування, одиниць	4421	2827	1804	1112	1685
2.2.	Сума зменшеного від'ємного значення об'єкта оподаткування з податку на прибуток, млн. грн.	4346,4	2595,1	2703,8	2033,8	7609,9
2.3.	Кількість підприємств, які внаслідок зменшення від'ємного значення об'єкта оподаткування стали прибутковими, одиниць	1206	1074	871	533	973
2.4.	Сума нарахованого податку на прибуток, млн. грн.	24,7	47,7	37,4	36,4	66,9
3.	Зменшено відшкодування з державного бюджету заявлених сум за ПДВ, млн. грн.	1780,7	2273,5	5849,6	6694,7	7382,3

*систематизовано за джерелами [1; 8; 10; 16; 17]

У 2023 році зафіксовано суттєве зростання обсягу донарахованих сум, які сягнули 14 911,3 млн грн, що майже вдвічі перевищує показник 2019 року (6 720 млн грн). Основну частку цих донарахувань, традиційно, становить основний платіж. У 2023 році його обсяг зріс до 8 518,4 млн грн – це 57,1% від загальної суми. Така динаміка свідчить про посилений акцент на базових податках. У той же час частка штрафних санкцій і пені в загальній структурі

донарахувань помітно зменшилась: станом на 2023 рік ці показники становили відповідно 39,3% та 3,6%. Податок на прибуток у 2023 році нараховано в розмірі 66,9 млн грн, що демонструє суттєве зростання порівняно з 2022 роком (36,4 млн грн). Зміна може бути пов'язана зі зменшенням від'ємного значення об'єкта оподаткування, що дозволило 973 підприємствам перейти до категорії прибуткових. Окрім того, скорочення обсягу відшкодування заявлених сум ПДВ з державного бюджету до 7 382,3 млн грн у 2023 році порівняно з 6 694,7 млн грн у 2022 році свідчить про посилення контролю за податковими зобов'язаннями та зменшення випадків необґрунтованих компенсацій. Зазначимо, що з 2015 року в Україні триває реформа децентралізації, спрямована на підвищення ефективності місцевого управління. Ключова мета реформи — зміцнити фінансову незалежність громад шляхом розширення джерел доходів. Серед таких джерел важливе місце займають місцеві податки та збори. Якщо на початку реформи їх частка у загальних надходженнях становила лише 1,3%, то після впровадження ключових змін цей показник зріс до 30%. У 2020 році Міністерство розвитку громад і територій України запропонувало нові етапи фінансової децентралізації, зокрема розширення повноважень місцевої влади в адмініструванні податків. Місцеві податки та збори є важливим фінансовим ресурсом для територіальних громад, забезпечуючи реалізацію різних програм розвитку, будівництво інфраструктури та надання соціальних послуг. У багатьох країнах світу частка місцевих податків у доходах місцевих бюджетів сягає 60–70%. В Україні цей показник значно нижчий – близько 15%, що свідчить про значний потенціал для подальшого розвитку цього напрямку [50].

В Україні рівень надходжень від місцевих податків і зборів значно нижчий, приблизно 15%. Це свідчить про значний невикористаний потенціал у цій сфері. Основними джерелами доходів залишаються майнові податки та єдиний податок, які разом забезпечують понад 90% загального обсягу місцевих надходжень. Інші джерела, такі як туристичний збір та збір за паркування, поки що не мають істотного фінансового впливу, але у

перспективі можуть стати вагомими інструментами наповнення місцевих бюджетів.

Аналіз даних таблиці 2.4 за 2022-2024 роки вказує на виклики у системі адміністрування місцевих податків і зборів. У 2022 році загальний рівень виконання плану становив 104,2%, що свідчило про високу ефективність. Однак у 2023 році показники впали, особливо щодо податку на нерухоме майно та плати за землю. Основними причинами стали економічні труднощі, зумовлені війною, інфляцією та зниженням ділової активності.

Попри загальну економічну нестабільність, є і позитивні тенденції. Наприклад, у 2022 році єдиний податок був перевиконаний на 4,2%, що частково свідчить про відновлення малого бізнесу. Проте у 2023 році його виконання знизилося до 96,4%, що може бути наслідком посилення економічного тиску на підприємців.

На тлі цих змін варто зазначити активізацію податкового контролю у 2023 році. Обсяг донарахованих сум зріс до 14 911,3 млн грн, що вказує на збільшення кількості перевірок та застосування штрафних санкцій. Це підкреслює необхідність посилення моніторингу та покращення податкової дисципліни на місцевому рівні.

У 2024 році загальна сума донарахованих грошових зобов'язань становила 123 765,2 млн грн, тоді як у попередньому році цей показник складав 45 940,8 млн грн. При цьому 72% із загального обсягу донарахувань припадає на документальні планові перевірки.

Донарахування розподіляється залежно від видів податків, зборів та інших платежів і відповідно склало у 2024 році:

- пеня за порушення розрахунків у сфері ЗЕД - 8 960,1 млн грн (винесено ППР, за якими термін сплати настав);

- пеня за порушення податкового законодавства- 180,2 млн гривень.

(рис.2.7).

Рис. 2.7. Види нарахувань податків, зборів, платежів у 2024 р., млн.грн

*систематизовано за джерелами [1; 8; 16; 17]

Зростання узгоджених донарахованих сум демонструє підвищення ефективності заходів податкового контролю, які проводять підрозділи податкового аудиту у 2024 році порівняно з контрольно-перевірочною діяльністю у 2023 році.

Сума узгоджених донарахувань збільшилася на 245% і досягла 39 422,3 млн грн грошових зобов'язань, які були донараховані (у 2023 році – 11 414,5 млн грн). З цієї суми: 39 098,5 млн грн узгоджено і пред'явлено до сплати; 323,8 млн грн скасовано у вигляді штрафних фінансових санкцій, накладених на суму податкового зобов'язання, оплачену платником податків протягом 30 календарних днів згідно із Законом №3219-IX. Зростання узгоджених і пред'явлених до сплати донарахувань забезпечено завдяки документальним контрольним заходам. Загальна сума донарахованих грошових зобов'язань становила 38 314,6 млн грн (у 2023 році – 10 403,1 млн грн). У рамках фінансової децентралізації надання органам місцевого самоврядування ширших повноважень у сфері адміністрування податків є обґрунтованим і стратегічно важливим рішенням. Це дозволить місцевим громадам успішніше

управляти фінансами, підвищити добровільну сплату податків, а також зробити систему оподаткування прозорішою й справедливішою. Утім, все ще залишаються актуальними виклики війни, інфляції та зниження платоспроможності населення, що потребують перегляду податкової політики та модернізації адміністративних механізмів.

Адміністрування податків на локальному рівні є ключовим елементом фінансової системи України. Завдяки цим надходженням громади отримують змогу забезпечити стабільний економічний розвиток, покращити соціальну інфраструктуру й підвищити інвестиційну привабливість своїх територій. Однак існують певні проблеми, як-от законодавчі прогалини, недостатня податкова обізнаність громадян і технічні недоліки систем збору. Рішення цих питань через запровадження електронних сервісів, реформування податкової звітності та оновлення нормативної бази здатне значно підвищити ефективність роботи податкової системи. Це сприятиме економічному зміцненню як місцевих громад, так і держави загалом.

2.3. Динаміка місцевих податків і зборів у формуванні дохідної частини Луцької міської територіальної громади

Міська рада у межах повноважень, визначених законодавством України та відповідно до Податкового кодексу України, встановлює місцеві податки і збори - обов'язкові платежі до бюджету Луцької міської територіальної громади, що їх здійснюють фізичні та юридичні особи, відповідно до переліку і в межах граничних ставок, встановлених Податковим кодексом України. У випадку, якщо міська рада не прийняла рішення щодо зміни переліку місцевих податків і зборів, розміру їх ставок, то чинним залишається попередньо прийняте рішення міської ради.

Місцева рада ТГ встановлює податкові ставки на майно, зокрема податок на землю, транспортний податок і податок на нерухомість. За законом, ставка податку на нерухомість не може перевищувати 1,5% від мінімальної зарплати за 1 кв. м, але місцева влада може встановити нижчу

ставку, наприклад, 1%.

Також місцева рада відповідає за визначення плати за землю. Вона проводить оцінку землі, публікує результати й встановлює податкові ставки та пільги для власників земельних ділянок. Грамотне управління землями громади допомагає формувати справедливую податкову базу. Тому місцева влада має відповідально ухвалювати рішення щодо передачі землі у власність чи оренду, оскільки в майбутньому ці ділянки будуть оподатковуватися.

Єдиний податок, який сплачують підприємці, є важливим джерелом доходів місцевого бюджету. Місцеві ради встановлюють його фіксовані ставки залежно від групи платників. Наприклад, для підприємців першої групи він не може перевищувати 10% прожиткового мінімуму, а для другої - 20% мінімальної зарплати.

Оскільки ці податки йдуть до місцевого бюджету, влада зацікавлена у розвитку підприємництва. Також вона має право встановлювати туристичний збір у межах 0,5-5% мінімальної зарплати за кожну добу перебування туристів. Це актуально для міст і сіл, які приймають багато гостей.

Ще одним джерелом доходу може бути збір за паркування. Місцеві ради визначають, де саме можуть бути офіційні паркувальні майданчики, і встановлюють ставку збору (до 0,075% мінімальної зарплати). Якщо організувати зручні місця для паркування, це не тільки допоможе місту, а й принесе додаткові кошти до бюджету. Динаміка та склад місцевих податків у структурі бюджету Луцької міської ради показана у табл.2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка місцевих податків і зборів в доходах бюджету Луцької міської територіальної громади, тис. грн *

Показники	Роки			Приріст 2024/ 2022 рр., %
	2022 рік	2023 рік	2024 рік	
Доходи місцевого бюджету, всього	2 554 090 937,94	3 018 367 596,58	3 356 664 573,29	31,4
Місцеві податки та збори, що сплачуються у доходи місцевого бюджету, у тому числі:	530 864 287,40	649 953 849,92	808 467 690,99	52,3
Податок на майно	199 105 066,36	229 994 062,83	269 561 358,19	35,4
Питома вага податку на майно у доходах місцевих бюджетів,%	7,8	7,6	8	2,5
Єдиний податок	330 448 735,32	418 003 627,26	536 768 011,79	62,4
Питома вага єдиного податку у доходах місцевих бюджетів,%	12,9	13,8	16	24
Збір за місця для паркування транспортних засобів	186 970,00	349 300,00	345 950,00	85
Питома вага збору за місця для паркування транспортних засобів у доходах місцевих бюджетів,%	0,007	0,01	0,01	42,8
Туристичний збір	1 123 515,72	1 606 859,83	1 792 371,01	60
Питома вага туристичного збору у доходах місцевих бюджетів,%	0,04	0,05	0,05	25

*систематизовано за джерелами [41; 42; 43]

Аналізуючи табл.2.6. варто відмітити, що найбільшу частку у місцевих податках і зборах займають єдиний податок та податок на майно. Зокрема, єдиний податок займає від 12,9% у 2022 році до 16% у 2024 році, а податок на майно від 7,8% у 2022 році до 8% станом на 2024 рік у доходах місцевого бюджету. Податок на майно впродовж аналізованого періоду мав тенденцію до збільшення з 199 105,36 млн грн у 2022 році до 269 561,19 млн грн у 2024 році.

У таблиці 2.6. подано загальні доходи місцевого бюджету Луцької

громади за три роки.

Таблиця 2.6

Динаміка та склад єдиного податку у доходах бюджету Луцької територіальної громади за 2022-2024 рр, тис. грн*.

Показники	Роки			Приріст 2024/ 2022 рр.,%
	2022	2023	2024	
Доходи місцевого бюджету, всього	2 554 090 937,94	3 018 367 596,58	3 356 664 573,29	31,4
Місцеві податки та збори, що сплачуються у доходи місцевого бюджету, всього	530 864 287,40	649 953 849,92	808 467 690,99	52,3
Єдиний податок, у тому числі:	330 448 735,32	418 003 627,26	536 768 011,79	62,4
Питома вага єдиного податку у доходах місцевого бюджету, %	12,9	13,8	16	24
Єдиний податок з юридичних осіб	94 502 193,77	132 531 183,57	95 289 389,26	0,83
Питома вага єдиного податку з юридичних осіб у доходах місцевого бюджету, %	3,7	4,4	2,8	-24,3
Єдиний податок з фізичних осіб	233 662 193,55	282 035 459,66	438 223 753,67	87,5
Питома вага єдиного податку з фізичних осіб у доходах місцевого бюджету, %	9,15	9,34	13	42
Єдиний податок з с/г виробників, у яких частка с/г-виробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків	2 284 348,00	3 436 984,03	3 254 868,86	42,5
Питома вага єдиного податку з с/гвиробників	0,09	0,11	0,09	0

*систематизовано за джерелами [41; 42; 43]

Єдиний податок у структурі бюджету зріс значно швидшими темпами, ніж загальні доходи - на 62,4% за три роки. Його частка у доходах місцевого

бюджету зросла з 12,9% у 2022 році до 16% у 2024 році, що може свідчити про: збільшення кількості підприємців, які працюють на спрощеній системі оподаткування; загальне зростання доходів малого бізнесу, що дозволяє сплачувати більші податки; можливе покращення адміністрування податків (зменшення тіньового бізнесу). Такий значний приріст єдиного податку демонструє, що малий бізнес стає все більш значущим джерелом доходів громади.

Єдиний податок із фізичних осіб збільшився з 190,92 млн грн у 2022 році до 275,35 млн грн у 2024 році (+44,2%). Його питома вага в доходах бюджету зросла з 7,5% до 8,2%. Це означає, що малий бізнес, представлений фізичними особами-підприємцями (ФОП), розширюється.

Через бойові дії багато підприємств перемістилися у більш безпечні західні регіони, зокрема у Волинську область, де розташована Луцька громада. Це могло призвести до: перереєстрації підприємств у нових громадах, збільшення кількості ФОПів та малого бізнесу в регіоні, перенесення податкових надходжень із прифронтових регіонів у відносно спокійні області.

Найбільш вражаюче зростання єдиного податку з юридичних осіб з 23,66 млн грн у 2022 році до 43,26 млн грн у 2024 році (+82,7%).

Таблиця 2.7 відображає динаміку єдиного податку у доходах бюджету Луцької громади, єдиний податок із сільськогосподарських виробників має слабку динаміку. Єдиний податок з агровиробників не є ключовим джерелом доходів Луцької громади (менше ніж 0,1% від бюджету). Зростання у 2023 році не мало продовження у 2024 році, що може свідчити про складнощі в агросекторі (руйнування, нестача ресурсів, проблеми з експортом).

Серед місцевих податків особливе місце займає податок на майно, який є одним із головних джерел наповнення бюджетів територіальних громад. Його ключовою складовою є плата за землю, що забезпечує значні надходження до місцевих бюджетів та використовується для фінансування різних потреб громади. Динаміка та склад податку на майно у складі доходів Луцької ТГ подано у табл.2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка та склад податку на майно у складі доходів Луцької ТГ у
2022-2024 рр, тис. грн*.

Показники	Роки			Приріст 2024/ 2022, %
	2022	2023	2024	
Доходи місцевого бюджету, всього	2 554 090 937,94	3 018 367 596,58	3 356 664 573,29	31,4
Місцеві податки та збори, що сплачуються до місцевого бюджету, всього	530 864 287,40	649 953 849,92	808 467 690,99	52,3
Податок на майно, у тому числі:	199 105 066,36	229 994 062,83	269 561 358,19	35,4
Питома вага податку на майно у доходах місцевого	7,8	7,6	8	2,5
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	48 153 923,4	69 499 987,1	94 263 727	95,7
Питома вага податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, %	1,89	2,3	2,8	48,1
Транспортний податок	889 981,87	966 363,73	1 404 372,1	57,8
Питома вага транспортного податку у доходах місцевого	0,035	0,032	0,04	14,3
Плата за землю	92 833 580,23	87 858 026,85	90 340 713,96	-2,7
Питома вага плати за землю у	3,63	2,91	2,7	-25,6

*систематизовано за джерелами [41; 42; 43]

Аналізуючи табл.2.8. можна відмітити зростання доходів від податку на майно на 35,4% у 2024 році порівняно з 2022 роком, що вказує на посилення фіскальної політики, зміну ставок оподаткування.

Податок на майно загалом зріс на 35,4%, зокрема на нерухомість - майже

вдвічі (+95,7%). Зростання питомої ваги податку на нерухомість в бюджеті (з 1,9% у 2022 до 2,8% у 2024) свідчить про те, що податок стає більш значущим джерелом доходів. В умовах війни місцева влада шукає резерви для наповнення бюджету, а податок на нерухомість - один із таких ресурсів. Плата за землю падає (-2,7%), що може свідчити про проблеми у використанні земельних ресурсів. У 2023 році зростання транспортного податку було незначним (+8,6%), що може пояснюватися воєнними умовами, зменшенням купівлі дорогих авто або тимчасовими податковими послабленнями. У 2024 році надходження різко зросли (+45,3%). Це може свідчити про збільшення імпорту та реєстрацій дорогих автомобілів, які підлягають оподаткуванню. Попри зростання суми надходжень, частка транспортного податку в загальному бюджеті залишається дуже малою (менше 0,05%). Це означає, що податок не є суттєвим джерелом доходів, хоча його динаміка може вказувати на відновлення купівельної спроможності населення. Головний фактор зростання - війна та її економічний вплив: перехід бізнесу до відносно безпечних регіонів, збільшення фіскального контролю, а також номінальне зростання податкових надходжень через інфляцію.

Місцеві податки та збори є важливим джерелом формування бюджету Луцької міської ради, оскільки забезпечують фінансову основу для виконання завдань місцевого самоврядування. Вони сприяють стабільним надходженням до бюджету громади та створюють умови для розвитку місцевої економіки. Місцева влада має право встановлювати умови сплати місцевих податків, але не може змінювати ставки загальнодержавних податків чи запроваджувати нові податки, оскільки це суперечить законодавству. Згідно з Податковим кодексом України, місцеві податки та збори встановлюються міською радою в межах граничних ставок, визначених на державному рівні.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

3.1. Проблеми місцевого оподаткування та шляхи їх вирішення

Сучасні дослідження свідчать про те, що частка місцевих податків і зборів у загальній структурі доходів місцевих бюджетів залишається незначною. Попри численні зміни у податковому законодавстві, спрямовані на удосконалення системи місцевого оподаткування вони не здатні повною мірою виконувати свою фіскальну роль. Окрім низької фіскальної ефективності, кожен окремий вид місцевих податків і зборів має свої специфічні проблеми, які перешкоджають включенню цих коштів до суттєвої частини дохідної бази місцевих бюджетів. З метою аналізу становища важливо окреслити основні недоліки та визначити можливі шляхи їх усунення. Зокрема, єдиний податок має низку ключових проблем [13, с. 163]:

- нецільове використання, за якого податок застосовується не за первісним призначенням;
- ухилення від оподаткування через використання цивільно-правових угод замість трудових договорів, що дозволяє уникати сплати обов'язкових соціальних внесків;
- технічні труднощі, пов'язані з обмеженнями програмного забезпечення податкових органів, яке неналежним чином обробляє зміни у ставках;
- недоліки в системі обліку, які сприяють прихованню господарських операцій через відсутність необхідної документації та контролю. Таким чином, для підвищення ефективності системи місцевого оподаткування необхідно напрацювати шляхи вирішення зазначених проблем.

Для подальшого вдосконалення системи адміністрування єдиного податку необхідно врахувати кілька ключових аспектів. Зокрема, слід спростити процедуру розрахунку податкових зобов'язань та скоротити час на складання звітів і декларацій шляхом уніфікації всіх обов'язкових платежів для платників, які застосовують спрощену систему оподаткування. Важливо також розробити швидкі й зручні інструменти обслуговування для малого бізнесу, такі як контактні центри, мобільні додатки та модернізовані кабінети платників податків. Окрему увагу слід приділити створенню системи, яка полегшить процеси переходу до єдиного податку, реєстрації та анулювання статусу платника спрощеної системи через впровадження електронного кабінету з відповідними функціями. Не менш важливим є збільшення відповідальності платників податків та їх контрагентів у питаннях оптимізації податкового навантаження через введення більш деталізованих звітів. Варто також визначити принцип, за яким обов'язкові платежі мають здійснювати ті особи, які мали ділову активність протягом звітного року, із врахуванням можливих обставин, що можуть спричинити призупинення господарської діяльності. Потрібно конкретизувати категорії платників, які не використовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, а також виключити високорентабельні види діяльності із переліку, що сприятиме зменшенню можливостей для податкової оптимізації. Реалізація зазначених заходів підвищить привабливість єдиного податку серед платників і позитивно вплине на громаду через збільшення надходжень до бюджету.

Основні проблеми управління майновим податком виникають з кількох причин: не береться до уваги розташування нерухомості, створюються привілейовані умови для власників декількох об'єктів, а базою для розрахунку податку є площа нерухомого майна, а не його ринкова вартість. Це призводить до нерівномірності у сплаті податків і створення можливостей для уникнення оподаткування. Серйозним викликом залишається високий рівень корупції у сфері майнових відносин, особливо у земельній галузі. Експерти оцінюють корупційний складник у дозвільній діяльності та договірних операціях із

земельними ресурсами на рівні до 80%. Для вирішення цієї проблеми важливо здійснити реальну, прозору та об'єктивну оцінку земельних ресурсів в Україні. Серед інших недоліків земельного податку варто відзначити його жорсткість – сума податку не враховує доходи платників, а також складність проведення оцінки землі. Запровадження принципів соціальної справедливості в оподаткуванні передбачає, зокрема, введення так званого «податку на розкіш». В Україні цей вид оподаткування частково реалізовано для нерухомості (крім земельних ділянок) та транспортних засобів. З 2015 року система оподаткування транспорту зазнала кількох змін. Спочатку податок поширювався на власників легкових автомобілів віком до п'яти років і з об'ємом двигуна понад три літри. У цей період надходження від транспортного податку становили близько 1,6% місцевих бюджетів. Однак із 2016 року були скасовані обмеження на об'єм двигуна. Натомість об'єктом оподаткування стали автомобілі, чия вартість перевищує 750 мінімальних заробітних плат. Попри такі зміни, ефективність податку знизилася: надходження від нього до місцевих бюджетів скоротилися, що ставить під сумнів дієвість цієї системи оподаткування. Це вказує на низьку ефективність зазначених змін і основною причиною такої неефективності є обмежений спектр об'єктів, що підлягають оподаткуванню, та застосування податку тільки до легкових автомобілів, у той час як інші види транспорту, як-от літаки та судна, не підпадають під чинне податкове регулювання в Україні. Відповідно, низька фіскальна ефективність цього податку перш за все обумовлена вузькою податковою базою транспортних засобів. Для вирішення окреслених проблем у сфері оподаткування майна пропонується зосередити увагу на таких напрямках реформ [4, с.50]:

1. Переглянути ставки податку на нерухоме майно та прив'язати їх до вартості об'єкта, а не лише до його площі. Впровадження цієї реформи має відбуватися поступово, оскільки різкі зміни в механізмі оподаткування наразі є нереальними для України. Для цього потрібно реалізувати такі кроки: модернізувати існуючу систему оподаткування майна, включити до

оподаткування додаткові види об'єктів, створити кадастр нерухомості та запровадити спеціальний державний кадастровий орган.

2. Удосконалити адміністративне управління податком на нерухомість з урахуванням місця розташування майна.

3. Переглянути перелік податкових пільг і ліквідувати ті, що є надлишковими.

4. Запровадити гнучку систему земельного оподаткування, прив'язану до доходів платників.

5. Розширити перелік транспортних об'єктів, які підлягають оподаткуванню, додавши літаки й судна, що сприятиме збільшенню податкової бази і покращенню фінансових результатів.

6. Інтегрувати базу даних МВС України з реєстром об'єктів транспортного податку для запобігання ухиленню від сплати цього виду платежів.

7. Внести зміни до Податкового кодексу України, передбачивши законодавчо визначені мінімальні ставки податку. Запропоновані реформи спрямовані на усунення недоліків в існуючій системі оподаткування, забезпечення більшої соціальної справедливості та значного збільшення надходжень до бюджету. Це дозволить пришвидшити економічний розвиток регіонів, сприятиме фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування та наблизитиме Україну до практик, успішно реалізованих у багатьох країнах світу.

В туристичному зборі та зборі за паркування транспортних засобів існує одна ключова проблема – низький фіскальний внесок до місцевих бюджетів. Наприклад, у 2017 році дохід від збору за паркування становив лише 0,03% від загальних надходжень місцевих бюджетів. Ця ситуація ускладнена також змінами, внесеними до процедури збору внаслідок прийняття Податкового кодексу України. Місцеві органи влади не можуть повністю використовувати потенційні надходження через недостатню контрольну систему щонайменше наявності орендних угод для паркування, встановлення меж і позначень місць

для стоянки, а також обладнання для реєстрації в'їзду автотранспорту на парковку. Важливо відзначити, що механізм стягнення збору за паркування був удосконалений у період з 2010 по 2015 роки, що покращило фіскальні та регулятивні характеристики цього збору порівняно з застарілим податком на паркування автомобілів. Отже, логічним кроком для реформування системи збору за паркування є підвищення його фіскальної ролі та регуляторного впливу, що відповідає загальним принципам децентралізації.

Водночас в умовах економічної та фінансової нестабільності в Україні питання ефективного наповнення бюджету за рахунок плати за землю стає особливо актуальним. Для цього необхідно суттєво вдосконалити механізми справляння цього платежу, оскільки він може стати вагомим джерелом фінансових надходжень для бюджетів різних рівнів, а також сприяти раціональному використанню земельних ресурсів. Необхідно приділити особливу увагу ключовим складовим елементам плати за землю, таким як розмір податкових ставок і система пільг, які наразі значно обмежують її ефективність як інструмента фіскального регулювання і впливу на соціальний добробут населення. Податковий кодекс України визначає категорії осіб, звільнених від сплати земельного податку. Проте категоріальний підхід до надання пільг, який не враховує індивідуальних матеріальних обставин, частково звужує можливості їх використання. До прикладу, пільги поширюються лише на ділянки до 2 га для особистого селянського господарства чи до 0,1–0,25 га для будівництва та обслуговування житлового будинку й інших цілей. Такий підхід зменшує кількість осіб, зобов'язаних сплачувати земельний податок, що послаблює саму концепцію пільги як засобу надання реальних переваг конкретним платникам податків. Важливо також звернути увагу на низку проблемних аспектів, пов'язаних із податковим адмініструванням у громадах, оскільки вирішення цих питань здатне підвищити рівень ефективності справляння плати за землю та наповнення місцевих бюджетів (див. табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Проблеми громад, щодо податкового адміністрування*

Проблема	Опис проблеми
1. Недостатня перевірка даних юридичних осіб, власників / орендарів земельних ділянок	Юридичні особи подають декларації через кабінети платників податків, існує ризик подання недостовірних даних, що ускладнює ефективне адміністрування податків.
2. Обмежені можливості стягнення податкової заборгованості через суд	Органи місцевого самоврядування не мають достатніх повноважень для стягнення податків через судовий процес, що ускладнює контроль за своєчасною сплатою податків.
3. Необхідність удосконалення обліку платників податків	Наявність недоліків у системі обліку власників нерухомості та земельних ділянок призводить до недосконалості при зборі податків.
4. Відсутність інформації про платників до 2013 року	Дані про платників знаходяться у паперовому форматі, що ускладнює доступ податкових органів до повної інформації та обробку податкових декларацій.
5. Недостатній контроль за стягненням платежів	Відсутність повноважень для органів місцевого самоврядування щодо стягнення податкових зобов'язань у судовому порядку призводить до збільшення податкового боргу платників податків.

*систематизовано за джерелами [6; 12; 24; 44]

Після аналізу проблем, які виникають у різних аспектах системи місцевих податків і зборів, і визначення можливих шляхів її удосконалення, також важливо звернути увагу на недоліки системи місцевого оподаткування і розглянути способи їх вирішення.

Згідно з висловленнями дослідників, можна виділити деякі недоліки системи місцевого оподаткування [50]:

- обмежений спектр місцевих податків і зборів порівняно з іншими країнами, де їх розмаїтість може досягати 50-100. Важливо враховувати, що ефективність місцевих податків і зборів не вимірюється лише кількістю, але і якістю та справедливістю цих оподаткувань;

- відсутність повноважень місцевих органів самоврядування у встановленні власних податків і зборів на своїй території;

- недостатній інтерес місцевих владних органів у привабленні додаткових коштів через місцеві податки і збори;
- відсутність зв'язку між рівнем наданих соціальних послуг на конкретній території та податковим навантаженням на населення;
- недорозвиненість регіональної податкової політики, включаючи відсутність місцевих податкових платежів, таких як екологічні податки, плата за конкретні послуги місцевих органів влади та податки на розкіш;
- можливість зловживання та ухиляння від сплати податків у деяких видах місцевих оподаткувань;
- відсутність докладного обґрунтування та диференціації ставок при ухваленні рішень щодо місцевих податків і зборів, що може призвести до встановлення високих або максимальних ставок без врахування ризиків зменшення загальних податкових надходжень;
- неефективність окремих податкових ставок, що може призвести до нестабільних надходжень у місцеві бюджети та інших проблем.

Проблеми адміністрування місцевих податків проявляються в низці ключових аспектів: нестача фінансових та кадрових ресурсів у місцевих органах влади значно ускладнює ефективне виконання функцій адміністрування. Водночас відсутність єдиного електронного реєстру платників, а також часті зміни у законодавстві створюють додаткові труднощі в контролі за сплатою податків і веденні обліку. Це стає причиною помилок, порушень і конфліктних ситуацій між платниками податків та податковими органами. Суттєвою проблемою є низький рівень правової обізнаності серед платників податків. Багато громадян і підприємців не мають достатніх знань про особливості місцевого оподаткування, податкові зобов'язання та доступні пільги. Це призводить до частих порушень, неефективного використання існуючих пільг і зниження рівня податкової дисципліни. Причину цього можна знайти у слабкій інформаційно-просвітницькій роботі, яку проводять органи місцевого самоврядування. Важливою проблемою є також визначення ставок оподаткування та надання пільг. Хоча місцеві ради формально

уповноважені встановлювати ставки, на практиці їхні дії часто обмежуються державними регулюваннями або впливаються політичними чинниками. У результаті встановлені ставки можуть не відповідати реальній економічній ситуації регіону. Крім того, пільги, що надаються без належної економічної оцінки, призводять до значних втрат бюджетних коштів і ускладнюють реалізацію програм місцевого розвитку.

Тіньова економіка і ухилення від сплати податків є гострими проблемами системи місцевого оподаткування. Значна частина економічної діяльності перебуває поза офіційним наглядом, що негативно впливає на надходження до місцевих бюджетів, сприяє нелегальній економічній активності, руйнує довіру до органів влади та підриває стабільність локального економічного середовища. Ще одним серйозним викликом є недостатні повноваження органів місцевого самоврядування щодо адміністрування податків. Органи влади на місцях мають обмежені можливості доступу до необхідної інформації для організації ефективного податкового збору. Крім того, їм часто бракує ресурсів для забезпечення належного контролю за процесами сплати податків. Великою мірою місцеві бюджети залежать від централізованих трансфертів, що обмежує фінансову самостійність громад і їхню здатність швидко реагувати на зміни в економічних умовах.

Серйозною проблемою залишається дисбаланс у розподілі податкових надходжень між різними територіальними громадами. У великих містах, таких як Київ, спостерігається зростання доходів, зокрема завдяки податку на прибуток від банківських установ, що дозволяє таким громадам демонструвати високі фінансові показники. Водночас менші громади позбавлені доступу до подібних джерел доходів, що створює нерівність у фінансуванні публічних послуг та розвитку інфраструктури. Крім того, існує явна невідповідність між розподілом фінансових ресурсів і реальними потребами громад. Ця проблема стала особливо гострою під час кризи, спричиненої повномасштабним вторгненням росії в Україну. У 2022 році

скорочення податкових надходжень спричинило серйозні фінансові труднощі для багатьох громад.

3.2. Перспективи розвитку місцевого оподаткування в Україні

Для вирішення цих питань необхідно провести відповідні реформи в системі місцевого оподаткування. Реформування цієї системи повинно початися з перегляду підходу до місцевих податків і зборів, не розглядаючи їх як другорядні складові оподаткування. Важливо підвищити їхню вагу і роль у формуванні фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Це можливо лише через перегляд переліку місцевих податків і зборів, включаючи деякі загальнодержавні податки (наприклад, податок на прибуток підприємств).

Іншим напрямком удосконалення системи місцевого оподаткування є підвищення правової культури населення, рівень якої впливає не лише на систему місцевого оподаткування, але і на податкову систему України в цілому. Для підвищення податкової культури необхідно проводити системне інформування населення про роботу податкових служб, стимулювати добровільну сплату податків за допомогою економічних та адміністративних заходів, проводити пояснення податкового законодавства, важливість своєчасної сплати податків та відповідальність за ухилення від їх сплати.

Для покращення системи місцевого оподаткування необхідно сконцентруватися на таких ключових аспектах [19, с. 215]:

- Формування стабільної фінансово-економічної бази для підтримки місцевого самоврядування.
- Зміцнення нормативно-правової основи процесу адміністрування місцевих податків і зборів.
- Збалансування податкового навантаження, враховуючи специфіку окремих регіонів та гармонійний розподіл компетенцій між центральними органами та місцевими громадами.

- Підвищення ефективності фіскальних надходжень через удосконалення механізмів адміністрування, оптимізацію системи податкових пільг та зменшення рівня ухилення від їх сплати.

- Надання ширших повноважень органам місцевого самоврядування щодо встановлення, коригування і контролю за місцевими податками та зборами.

- Створення єдиних стандартів для окремих видів податків, що мають стратегічне значення для забезпечення фінансування місцевих потреб.

- Проведення регулярного аналізу та коригування податкових ставок відповідно до економічних і соціальних умов кожного регіону.

Впровадження запропонованих заходів сприятиме не лише збільшенню доходів місцевих бюджетів, але й створенню економічної стабільності регіонів. Це підвищить рівень життя населення та розширить функціональні можливості громад у рамках децентралізованої моделі управління.

Розвиток місцевого самоврядування в Україні має значний потенціал, особливо в контексті європейської інтеграції та процесів децентралізації. Водночас окремі аспекти цього напрямку потребують подальшого вдосконалення. Серед ключових пріоритетів варто виділити [5, с. 15]:

- Законодавча база. Планується ухвалення нових нормативних актів у 2025 році, покликаних зміцнити самодостатність органів місцевого самоврядування. Особливу увагу приділяють регулюванню фінансової автономії громад, місцевих ініціатив і референдумів, а також процесів цифровізації самоврядування.

- Ефективність місцевих бюджетів. Розширення можливостей для вирішення питань на рівні громад є критичним для зміцнення системи самоврядування. Однією з основних складових є збільшення частки місцевих податків і зборів у доходах громади. Найбільшими надходженнями залишаються податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, податок на майно та туристичний збір.

- Справедливий розподіл фінансових ресурсів. Потреби громад сьогодні відчутно змінилися через наслідки війни та бюджетні новації. Це вимагає перегляду механізмів підтримки, аби забезпечити фінансову стабільність і адаптивність до викликів сучасності.

- Участь громадян у прийнятті рішень. Інтеграція громадянського суспільства в процеси управління місцевими питаннями передбачає широке запровадження таких інструментів, як громадські слухання, електронні петиції, бюджети участі, громадські ради та місцеві ініціативи. Разом ці кроки здатні сприяти створенню ефективної моделі місцевого самоврядування, що відповідатиме сучасним викликам і забезпечуватиме стабільний розвиток громад по всій країні.

Отже, для підвищення ефективності функціонування системи місцевих податків в Україні важливо вирішити проблеми ухилення від податків, бюрократії, диспропорцій у розподілі податкових надходжень та нестабільності податкового законодавства. Впровадження автоматизованих систем для збору податків, спрощення умов для малого бізнесу та підвищення прозорості в адмініструванні податків стане основними кроками на шляху до покращення ефективності місцевих фінансів.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведене дослідження місцевого оподаткування в Україні слід зробити наступні висновки:

1. Місцеве оподаткування відіграє ключову роль у фінансовій системі держави, адже забезпечує формування ресурсів для функціонування органів місцевого самоврядування та виконання їхніх повноважень. Різні наукові підходи до визначення його сутності дозволяють розглядати місцеве оподаткування як сукупність податків та зборів, які впроваджуються й адмініструються органами місцевого самоврядування задля посилення фінансової автономії та реалізації соціальних, економічних і управлінських функцій. В Україні до місцевих податків належать податок на майно (що охоплює податок на нерухомість, плату за землю, транспортний податок) та єдиний податок. Місцеве оподаткування виконує низку важливих функцій: фінансову, регуляторну, соціальну, контрольну та стимулюючу, кожна з них сприяє раціональному використанню ресурсів, стимулюванню економічного розвитку, підвищенню добробуту населення та забезпеченню стабільності на рівні місцевих громад.

2. Місцеве оподаткування відіграє багатогранну роль у розвитку територіальних громад. Воно забезпечує фінансову основу для виконання повноважень місцевих органів влади, служить інструментом регулювання економічних процесів і соціальної підтримки, а також виступає важливим елементом децентралізації. В українських реаліях місцеве оподаткування є ключовою ланкою бюджетного процесу на місцях і виконує основоположні функції для забезпечення життєдіяльності громад. Воно є одним із головних механізмів наповнення місцевих бюджетів та реалізації соціально-економічного розвитку на рівні територіальних громад.

3. Аналіз місцевих податків і зборів за період 2020–2024 років показав, що вони не лише залишаються стабільним джерелом наповнення місцевих бюджетів, але й відіграють ключову роль у процесах економічного регулювання країни. Однак, сучасна система місцевого оподаткування

потребує удосконалення механізмів адміністрування. Це зумовлено необхідністю забезпечити фінансову стійкість місцевих бюджетів та підвищити їхню ефективність у реалізації соціально-економічних завдань на місцевому рівні. Такі зміни спрямовані на досягнення стабільного економічного розвитку та стимулювання регіонального зростання.

4. Проблематика адміністрування місцевих податків проявляється у ряді ключових аспектів, що суттєво впливають на якість та ефективність виконання відповідних функцій. Нестача фінансових і кадрових ресурсів у місцевих органах влади значно обмежує їхню спроможність здійснювати належне адміністрування податків. Крім того, відсутність уніфікованого електронного реєстру платників та часті зміни законодавчої бази створюють додаткові перепони для ефективного контролю за сплатою податків і ведення обліку.

5. Основними проблемами місцевого оподаткування можна вважати:

- обмежений перелік місцевих податків і зборів порівняно з іншими країнами, де їх кількість нерідко досягає 50-100. При цьому важливо зазначити, що ефективність місцевих податків залежить не лише від їхньої кількості, а й від якості та справедливості механізмів оподаткування;
- відсутність у місцевих органів самоврядування права запроваджувати власні податки і збори на своїх територіях;
- низький рівень зацікавленості органів місцевої влади у залученні додаткових коштів через місцеве оподаткування;
- слабкий зв'язок між рівнем наданих соціальних послуг у певному регіоні та податковим навантаженням на його населення;
- недосконалість регіональної податкової політики, зокрема відсутність таких місцевих податків, як екологічні платежі, збори за конкретні послуги місцевих органів влади чи податки на предмети розкоші;
- ризики зловживань і ухилення від сплати податків у деяких видах місцевого оподаткування;
- неврахування обґрунтованої економічної диференціації ставок під час ухвалення рішень щодо місцевих податків, що може призводити до

встановлення надмірних ставок зі зростанням ризиків скорочення податкових надходжень;

– неефективність окремих податкових ставок, що зумовлює нестабільність місцевих бюджетних надходжень.

Додатково слід підкреслити значну проблему тіньової економіки та ухилення від сплати податків, які суттєво впливають на систему оподаткування на місцевому рівні. Значна частина економічної діяльності залишається поза офіційним обліком, що не лише скорочує доходи місцевих бюджетів, а й сприяє нелегальній комерційній активності, посилюючи недовіру до органів влади та дестабілізуючи локальну економіку.

Також важливим викликом є недостатній рівень правової обізнаності платників податків. Чимало громадян і підприємців не орієнтуються в особливостях місцевого оподаткування, своїх податкових обов'язках чи доступних пільгах. Це спричиняє часті порушення, неефективне використання податкових преференцій і зниження загального рівня податкової дисципліни. Причини такого становища криються у слабкій інформаційній роботі місцевих органів влади, які не приділяють уваги просвітницьким заходам.

Водночас існують окремі фактори, що впливають на стабільність надходжень до місцевих бюджетів: складність адміністрування податків і зборів та необхідність розширення повноважень органів місцевого самоврядування у цій сфері, оскільки зараз адміністративні функції сконцентровані в руках податкових органів; відсутність ефективного обміну інформацією між органами місцевого самоврядування та фіскальними службами щодо процедур адміністрування; постійні зміни у податковому законодавстві, а також введення пільг без компенсації їх втрат із державного бюджету та міграційні процеси, що зменшують кількість жителів та розмір бази оподаткування.

6. Для покращення системи місцевого оподаткування необхідно сконцентруватися на таких ключових аспектах:

- зміцнення нормативно-правової основи процесу адміністрування місцевих податків і зборів;
- збалансування податкового навантаження, враховуючи специфіку окремих регіонів та гармонійний розподіл компетенцій між центральними органами та місцевими громадами
- підвищення ефективності фіскальних надходжень через удосконалення механізмів адміністрування, оптимізацію системи податкових пільг та зменшення рівня ухилення від їх сплати;
- надання ширших повноважень органам місцевого самоврядування щодо встановлення, коригування і контролю за місцевими податками та зборами;
- створення єдиних стандартів для окремих видів податків, що мають стратегічне значення для забезпечення фінансування місцевих потреб;

З метою збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів та подолання означених проблем в умовах військового стану та цифровізації економіки доцільним є наступні дії: розширити права та функції органів місцевої влади в напрямку адміністрування податків і зборів; посилити контроль за нарахуванням і сплатою податків і зборів шляхом впровадження цифрових технологій; підвищити рівня фінансової відповідальності за порушення термінів сплати податків, несплату податків шляхом збільшення розміру штрафів і інформувати бізнесу про важливість сплати місцевих податків та про наслідки ухилення від їх сплати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2024 рік. URL: <https://decentralization.ua/news/19387>.
2. Аналіз місцевих бюджетів в Україні за 2023 рік. URL: <https://decentralization.ua/news/17747>.
3. Бачо Р. Й., Потокі Г. Ф., Иллар Е. Й. Оцінка податкоспроможності місцевих бюджетів в регіонах України в умовах децентралізації. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. Вип. 16. Т. 1. С. 111-122.
4. Боровик П. М., Гузар Б. С., Приблуда О. О. Роль місцевого оподаткування у формуванні дохідної бази локальних бюджетів. *Ефективна економіка*. 2024. №12. С. 48-53.
5. Боровик П., Колотуха С., Бечко В. Проблеми адміністрування та напрями вдосконалення механізму справляння єдиного податку в Україні. *Науково-практичний журнал «Бухгалтерський облік і аудит»*. 2024. №2 2. С. 14-22.
6. Боровик П.М., Гузар Б.С., Лиса Н.В. Місцеві збори в Україні: особливості справляння та перспективи подальшого розвитку. *Молодий вчений*. 2019. № 12. С.77-83.
7. Василевська Г. Економічні засади теорії податкового адміністрування в Україні. *Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету*. 2018. Вип. 3. С. 76=82.
8. Виконання доходів місцевих бюджетів в Україні за 2023-2024 рр. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzfaetiv/>
9. Вишневська Н. Бюджетна політика: регіональний аспект : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 244 с.
10. Відкритий бюджет: Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

11. Вінницька О. А. Місцеві податки в доходах місцевих бюджетів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2024. Вип. 12. С. 254—257.
12. Владимиров К. М. Місцеві фінанси: навч. посібник. Херсон : Олді-плюс, 2022. 352 с.
13. Волохова М. П. Сучасний стан та напрями вдосконалення справляння місцевих податків і зборів України. *Економічні інновації*. 2024. Вип. 57. С. 162-171.
14. Гостева О. Ю. Місцеві податки у зарубіжних країнах: досвід та напрями застосування в Україні. *Економіка та право*. 2022. №3. С. 134-139.
15. Динаміка податкових надходжень по областях за 2024 рік. URL : <https://www.tourism.gov.ua/blog/dinamika-podatkovih-nadhodzhen-po-oblastyah-za-2024-rik>.
16. Динаміка податкових надходжень по областях за 2023 рік. URL : <https://www.tourism.gov.ua/blog/dinamika-podatkovih-nadhodzhen-po-oblastyah-za-2023-rik>.
17. Діагностика системи місцевого оподаткування України: аналітичні підсумки. URL : <https://u-lead.org.ua/news/286>.
18. Дідур С. В., Глухова В. І., Водолазська О. І. Формування податкових доходів місцевого бюджету на основі кореляційно-регресійного аналізу. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*. 2023. № 10. С. 148-152.
19. Дуб А. Р., Мединська Т. В. Податкова політика в умовах війни та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. *Проблеми економіки*. 2023. № 4. С. 214-221.
20. Західна О., Бундз Н. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану. *Економічні науки*. 2022. №°12(112). С. 84-91.
21. Західна О.Р., Бугіль С.Я. Місцеві збори у формуванні доходів місцевих бюджетів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2024. Вип. 21. Ч. 1. С. 166-170.

22. Звіт про виконання Державної податкової служби України на 2024 рік. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html>.
23. Звіт про виконання Державної податкової служби України на 2023 рік. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396305.html>.
24. Іваненко В. О. Місце та роль місцевих податків у забезпеченні місцевого самоврядування. *Фінанси України*. 2022. №4. С. 32-34.
25. Конституція України: від 28.06.1996р. із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
26. Крисоватий А., Томнюк Т. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації: монографія. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2012. 212 с.
27. Кучеркова С. Формування місцевих бюджетів та напрями їх покращення в умовах децентралізації. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 80. № 1. С. 49-58.
28. Лаврів М. Б. Місцеві податки і збори як атрибут фінансової автономії органів місцевого самоврядування. *Регіональна економіка*. 2023. № 3. С. 197-207.
29. Лобачева І. Ф. Місцеві податки і збори: їх роль у формуванні місцевих бюджетів. *Подільський вісник*. 2021. №3(19). С. 18-24.
30. Луніна І.О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України. *Фінанси України*. 2020. № 9. С. 14-19
31. Майстренко О. Податок на нерухоме майно як додаткове джерело наповнення місцевих бюджетів. *Право України*. 2019. №10. С. 118-124.
32. Мандрика А. Податкова політика як інструмент досягнення цілей сталого розвитку в Україні. *Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації : управлінські виклики та перспективи : збірн. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених, студ. та аспір. (м. Луцьк, 12 черв. 2025 р.). / упорядн. : проф. О. В. Стащук, доц. О. В. Борисюк, доц. Н. В. Ткачук. Луцьк : Вежа-Друк, 2025с. 61-63.*

33. Маркова Л. Г., Хмельницька В. Б. Місцеві податки і збори як чинник формування доходів місцевих бюджетів. *Вісник ДДФВ. Економічні науки*. 2019. №1. С. 93-101.
34. Найдьонов В., Махмудов О. Про реформування податкової системи. *Економіка України*. 2023. № 1. С. 78-83
35. Петик Л. О., Бундз Н. Б., Кравчук А. С. Роль місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України. *Економічний вісник. Серія «Фінанси, облік, оподаткування»*. 2021. № 8. С. 85-94
36. Письменний В. В. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи України: монографія Тернопіль. Видавничо поліграфічний центр «Економічна думка». 2021. 196 с.
37. Податкова політика держави. Ще один великий компроміс: за заг. ред. К. І. Швабія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 62 с.
38. Податкова система: Навчальний посібник: за заг. ред. І.С. Волохової, О. Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
39. Податковий кодекс України із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
40. Поляк А. В. Досвід місцевого оподаткування Німеччини та його використання в процесі реформування податкової системи України. *Вісник Запорізького національного університету*. 2024. № 4 (1). С. 188-194.
41. Про затвердження звіту про виконання бюджету Луцької міської територіальної громади за 2022 рік. Офіційний сайт Луцької міської ради. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/16758614292971333-pteritorialnoi-gromadi-za-2022-rik>.
42. Про затвердження звіту про виконання бюджету Луцької міської територіальної громади за 2023 рік. Офіційний сайт Луцької міської ради. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17072965803268760-pro-zatverdzhennya-zvitu-pro-vikonannya-byudzhetu-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi-za-2023-rik>.

43. Про затвердження звіту про виконання бюджету Луцької міської територіальної громади за 2024 рік. Офіційний сайт Луцької міської ради. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17393472793579961-pro-zatverdzhennya-zvitu-pro-vikonannva-byudzhetu-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi-za-2024-rik>.

44. Проць Н.В., Мандрика А.О. Проблеми податкової політики на місцевому рівні Економіко-правовий розвиток сучасної України : матеріали XIV Всеукр. наук. конф. здобувачів вищої освіти та вчених, м. Одеса, 21 листопада 2025 р. / за ред. д.е.н., проф. О.М. Кібік. Одеса : НУ «ОЮА», 2025. с.61-63.

45. Проць Н. Демчук Н. (2023). Актуальні проблеми формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 4, 32 (Лютий 2023), 62–70. DOI:<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-04-62-70>.

46. Проць В. І. Особливості майнових податків та їх роль у формування місцевих бюджетів в Україні. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період*. 2019. № 7 (135). С.66-70. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20191\(135\)/sep20191\(135\)_066_ProtsV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20191(135)/sep20191(135)_066_ProtsV.pdf).

47. Саєнко О. Р., Конєва А. В. Податкові надходження як складник дохідної частини органів місцевого самоврядування. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2024. Вип. 1. С. 38-42.

48. Скибенко С.Т., Розвадовська О.О. Роль туристичного збору у фінансуванні регіонів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2023. № 2(58). С. 315-319.

49. Сорока Р. С. Фіскальна роль місцевих податків і зборів у системі доходів місцевих бюджетів України. *Соціально-правові студії*. 2019. №22(4). С. 88- 95.

50. Ставки місцевих податків та зборів на 2025 рік. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/other/93565-stavki-miscevix-podatviv-ta-zboriv-na-2025-rik-uze-na-saiti-dps>.

51. Статут Луцької міської територіальної громади : затв. рішенням Луцької міської ради від 20 груд. 2023 р. № 54/97. Луцьк, 2023. 45 с. URL: https://pzmruist.gov.ua/images/2022/10/Statyt Lyzk_29-04-24 compressed.pdf.

52. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Економіка регіонів в умовах коронакризи: тенденції розвитку та їх вплив на податкові доходи місцевих бюджетів. *Економіка України*. 2021. № 5. С. 59-77

53. Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування: концептуалізація, практика та пріоритети: монографія / М. І. Карлін, В. І. Проць, Н. В. Проць. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 252 с.

54. Шаповал В. О. Інститут місцевих податків та зборів в Україні: правові засади та тенденції розвитку. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. №3. С. 103-105.

55. Osatiuk A., Riabtsev D., Vasylevska H., Kucher G., Dereza V. Financial Instruments and Their Role in Attracting Investments. *International Journal of Religion*. URL: <https://ijor.co.uk/ijor/article/view/5435>.

56. Prots, V., Mykola, K. Prots, N., & Stashchuk, O. (2024). Modelling the influence of factors on the formation of local budget income. *Economics - innovative and economics research journal*, 12 (3). Scopus <https://doi.org/10.2478/eoik-2024-0044> DOI: <https://doi.org/10.2478/eoik-2024-0044>.